

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий центр заочно-дистанційного навчання

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня магістра
на тему:

«Основні пріоритети зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі»

Виконала здобувачка 2 курсу, групи ЗММВ-2
Спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини»
Хрящевська Ольга Володимирівна
Керівник — к.і.н, доц. Конопка Наталія Олегівна

Рецензент — _____
Робота допущена до захисту

(протокол № _____ засідання кафедри міжнародних відносин від
_____ 2022 року

Завідувач кафедри міжнародних відносин: Сидорук Тетяна Віталіївна

м. Острог – 2022 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1 НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ХОРВАТІЇ НА ПОЧАТКУ 21 СТОЛІТТЯ	10
Висновок до розділу 1	19
Розділ 2 ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН РЕСПУБЛІКИ ХОРВАТІЯ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	21
2.1 Співпраця Хорватії та Європейського Союзу.....	21
2.2 Особливості білатеральних відносин з ключовими партнерами.....	32
Висновок до розділу 2	42
Розділ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ХОРВАТІЇ ЩОДО БАЛКАНСЬКИХ КРАЇН	44
3.1. Відносини Хорватії та Боснії і Герцеговини.....	44
3.2 Відносини Хорватії та Чорногорії.....	48
3.3 Відносини Хорватії та Сербії.....	52
3.4 Відносини Хорватії та Північної Македонії	55
3.5 Відносини Хорватії та Косово	57
Висновок до 3 розділу	59
Розділ 4. ОСОБЛИВОСТІ ДВОСТОРОННІХ ВЗАЄМИН ХОРВАТІЇ З ПРОВІДНИМИ ГЛОБАЛЬНИМИ АКТОРАМИ.....	60
4.1 Хорватсько-американські відносини	60
4.2 Хорватсько-китайські відносини.....	65
4.3 Співпраця Хорватії та Російської Федерації	69
Висновок до 4 розділу	74
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	78
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою вивчення зовнішньої політики Республіки Хорватія на початку 21 століття та її нормативно-правової бази, особливостей процесу євроінтеграції Хорватії та двосторонніх відносин на регіональному та глобальному рівнях. Республіка Хорватія одна з перших країн регіону Західних Балкан, яка 25 червня 1991 р. проголосила свою незалежність від Федеративної Соціалістичної Республіки Югославія й проголосила основними цілями зовнішньої політики встановлення дипломатичних відносин з країнами світу та вступ до ЄС й НАТО.

У 2009 р. Хорватія стала членом НАТО, а у 2013 р. – членом Європейського Союзу й підтримує країни даного регіону на євроінтеграційному шляху. Хорватія підтримує стабільність в регіоні Західних Балкан, є головним торговельним та інвестиційним партнером та виступає за деескалацію напруженості між Сербією та Косово.

Республіка Хорватія, має багаторічні стабільні відносини з країнами-членами ЄС, особливо активно розвиваються торговельно-економічні відносини з Німеччиною, Італією та Словенією. У 2022 р. після повномасштабного вторгнення Росії в Україну Хорватія приєдналася до європейських санкцій проти Москви. Країна відіграє важливу роль у регіональній енергетичній безпеці. Плавучий імпортерний термінал зрідженого природного газу біля острова Крк який розпочав роботу у 2021 р., позиціонує Хорватію як регіонального енергетичного лідера та сприяє диверсифікації енергопостачання Європи.

Щодо політики безпеки Хорватії, як член НАТО, країна співпрацює з Албанією, Північною Македонією, Боснією і Герцеговиною та США в рамках Адріатичної хартії, основна мета якої членство в Північноатлантичному альянсі. Хорватія та Албанія стали першими країнами з групи, які стали членами НАТО.

В глобальному вимірі Хорватія веде активний політичний діалог з провідними державами, такими як США, Китай та Росія. США та Хорватія, як

члени НАТО об'єднують свої зусилля для вирішення регіональних і глобальних проблем, зокрема беруть участь в спеціальних операціях Північноатлантичного альянсу. Завдяки співпраці з Китаєм в сфері інвестицій та технологій одна з найбільших китайських будівельних компаній буде Пелешацький міст, а Хорватія також стала частиною ініціативи Китай+17.

Стан наукової розробки проблеми. Окреслену проблему вивчає як українська, так і зарубіжна історіографія. Серед українських А. Демещук у статті «Відносини Республіки Хорватія з країнами ЄС (1992-1999 рр.)»¹ описує відносини Хорватії та країн Євросоюзу від моменту міжнародного визнання держави до смерті президента Ф. Туджмана, основна увага зосереджена на країнах, які відіграли важливу роль у врегулюванні Югославської кризи, а саме Німеччині, Австрії, Франції, Великій Британії, Італії та Швеції. І. Боровець у своїй праці «Особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу»² аналізує передумови та розвиток процесу інтеграції Хорватії до ЄС із наголосом на його особливостях на кожному етапі відносин офіційного Загреба та Євросоюзу. А. Ворчакова у дослідженні «Зовнішня політика Хорватії на сучасному етапі»³ аналізує основні проблеми та пріоритетні напрямки зовнішньої політики Хорватії.

Серед зарубіжних науковців варто виділити статті хорватських авторів. Зокрема Р. Вукадинович у статті «Croatian Foreign Policy: From State Building to Regional Power»⁴ описує еволюцію зовнішньої політики Республіки Хорватія від проголошення незалежності, а також окреслює особливості співпраці з міжнародними організаціями, такими як ООН, НАТО та ЄС. Х. Льєво у статті «Актуальні питання політичних відносин між Боснією і Герцеговиною та

¹ Демещук А. Відносини Республіки Хорватія з країнами ЄС (1992-1999 рр.). *Європейські історичні студії*. 2019. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/vidnosyny-respubliky-horvatiya-z-krayinamy-yes-1992-1999-rr/>. (дата звернення: 17.11.2022)

² Боровець І. Особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, 2015. Вип. 24. С. 218-303. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Mzu_2015_24_20.pdf. (дата звернення: 09.10.2022)

³ Ворчакова А. Зовнішня політика Республіки Хорватія на сучасному етапі.. 2021. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1904> (дата звернення: 09.10.2022)

⁴ Vukadinovich R. Croatian Foreign Policy: From State Building to Regional Power. *Politika misao*, Vol. XXXIII. 1996. №5. pp. 148-165.

Хорватією»⁵ аналізує проблемні питання двосторонніх відносин які впливають на процес євроінтеграції Боснії і Герцеговини. Г. Сараванія у своїй статті «Croatia and Slovenia: Two natural allies»⁶ описує транскордонне співробітництво Хорватії зі Словенією, особлива увага автора зосереджена на аналізі інвестиційної та енергетичної співпраці. А. Єлінчич в праці «Cross-border cultural relations of Croatia and Serbia: Milk and Honey of money is involved»⁷ аналізує транскордонні культурні відносини Хорватії та Сербії, концентруючи увагу на інвестиційних проектах та співпраці у сфері туризму. Серед російських авторів, варто виокремити статтю Ю. Князева «Хорватия после вступления в Евросоюз»⁸ в якій окреслено основні аспекти економічного зростання держави, після вступу в Європейський Союз.

У роботі також використано інформацію з засобів масової інформації, зокрема з міжнародних та регіональних: *AA News Broadcasting System, Voice of America, US News & World Report* та регіональних: *The Slovenia Times, Fena News, Total Croatia News*.

Об’єкт дослідження – зовнішня політика Хорватії.

Предметом дослідження є політичні, торговельно-економічні, безпекові та культурні відносини Хорватії з ключовими регіональними та позарегіональними партнерами на сучасному етапі.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження зовнішньої політики Хорватії та визначення її основних пріоритетів.

Відповідно до поставленої мети були визначені основні **завдання**:

- проаналізувати нормативно-правову базу зовнішньої політики Хорватії на початку 21 століття;
- дослідити регіональний вектор зовнішньої політики Хорватії в частині відносин із ЄС;

⁵ Ljevo H. Trenutni problemi u politickim odnosima Bosne i Hercegovine i Hrvatske. 2019, Februar. URL: <https://eu-monitoring.ba/trenutni-problemi-u-politickim-odnosima-bosne-i-hercegovine-i-hrvatske/> (дата звернення: 09.10.2022)

⁶ Saravanja G. Croatia and Slovenia: Two natural allies. 2019. URL: <https://imelum.com/croatia-slovenia-two-natural-allies/>. (дата звернення: 18.11.2022)

⁷ Jelincic A. Cross-border cultural relations of Croatia and Serbia: Milk and Honey of money is involved. Journal of regional security, *Online first*. 2021. P. 12.

⁸ Князев Ю. Хорватия после вступления в Евросоюз. *Свободная мысль*. 2018. URL: <http://svom.info/entry/745-horvatiya-posle-vstupleniya-v-evrosoyuz/> (дата звернення: 30.10.2022)

- проаналізувати хорватсько-німецькі двосторонні відносини;
- дослідити політичну, торговельно-економічну та культурну співпрацю Хорватії та Італії;
- виокремити та проаналізувати основні напрямки двосторонньої співпраці Хорватії та Словенії;
- дослідити особливості зовнішньої політики Хорватії щодо Боснії і Герцеговини, Чорногорії, Сербії, Північної Македонії та Косова;
- проаналізувати особливості двосторонніх взаємин Хорватії зі Сполученими Штатами Америки;
- визначити основні напрямки співпраці Хорватії та Китаю;
- дослідити політичну, торговельно-економічну, культурну та безпекову співпрацю Республіки Хорватія та Російської Федерації.

Методи наукового дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи: історичний, індукції та дедукції – під час дослідження особливостей процесу євроінтеграції Республіки Хорватія, економічний метод у дослідженні торговельно-економічної співпраці Хорватії та ключових партнерів, метод узагальнення для написання висновків у науковій роботі. Окрім того було застосовано спеціальні методи міжнародних відносин: івент-аналіз для дослідження подієвого формування зовнішньої політики Республіки Хорватія щодо ключових партнерів, метод вивчення документів для аналізу нормативно-правової бази зовнішньої політики Республіки Хорватія.

Хронологічні та географічні рамки дослідження. Робота охоплює період з 1991 р. до 2022 р. Нижня межа обумовлена здобуттям незалежності Республіки Хорватія й обранням європейського вектору зовнішньої політики. Вибір верхньої межі обумовлено початком російсько-української війни й введенням масштабних санкцій Європейського Союзу разом із союзниками по НАТО проти Росії.

Географічні рамки кваліфікаційної роботи охоплюють країни Європейського Союзу та Західних Балкан, Сполучені Штати Америки, Китай та Росію.

Аналіз джерельної бази вимагає опрацювання широкого спектру джерел. Під час дослідження було опрацьовано комплекс міжнародних документів, хронологічні межі яких охоплюють період 1991-2022 рр., зокрема документи які формують політику ЄС щодо Західних Балкан, включаючи Хорватію, і які стабілізували політичну та економічну ситуацію в країнах цього регіону, зокрема: Регіональний підхід до країн Південно-Східної Європи 1996 р. (Regional Approach),⁹ Пакт стабільності для Південно-Східної Європи 1999 р. (Stability Pact for South Eastern Europe),¹⁰ Стратегія обумовленої підтримки 1997 р. (Conditionality Strategy),¹¹ Процес стабілізації та асоціації 1999 р. (Stabilization and Association Process).¹² Угода про стабілізацію та асоціацію між Республікою Хорватія та Європейським Союзом,¹³ виробила правові засади для членства Хорватії в Європейському Союзі. Стратегічний план Хорватії на 2020-2024 рр.,¹⁴ який визначає основні пріоритети зовнішньої політики Республіки Хорватія на сучасному етапі. А також двосторонні угоди Хорватії з ключовими регіональними (Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Сербія, Північна Македонія, Косово) та позарегіональними партнерами (США, Китай, Росія) в політичній, торговельно-економічній, безпековій та культурній сферах¹⁵.

⁹ Regional Approach to the countries of South-Eastern Europe: Compliance with the conditions in the Council Conclusions of 29 April 1997. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51998DC0618&from=EN>. (дата звернення: 09.10.2022)

¹⁰ Common Position of 17 May 1999 adopted by the Council on the basis of Article 15 of the Treaty on the European Union, concerning a Stability Pact for South-Eastern Europe. Document 1999/345/CFSP, 1999. URL: <http://eurlex.europa.eu/Le-xUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999E0345:EN:HTML>. (дата звернення: 10.10.2022)

¹¹ Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process: 3132nd General Affairs Council meeting (Brussels, 5 December 2011) / The Council of the European Union. European Council/Council of the European Union. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/126577.pdf (дата звернення: 20.10.2022)

¹² On the Stabilisation and Association process for countries of South-Eastern Europe: Communication from the Commission to the Council and the European Parliament / The Commission of the European Communities. EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51999DC0235&from=EN> (дата звернення: 20.10.2022).

¹³ O potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica: Zakon Republike Hrvatske od 5. prosinca 2001. 2001. Hrvatski Sabor. Narodne Novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2001_12_14_132.html (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁴ Program vlade Republike Hrvatske 2020-2024. URL: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Dokumenti%20Vlada/Program%20Vlade%20Republike%20Hrvatske%20za%20mandat%202020.%20-%202024..pdf> (дата звернення: 16.09.2022).

¹⁵ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Montenegro, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=236>. (дата звернення: 20.10.2022); Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Italy, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=53>. (дата звернення: 20.10.2022); Ministry of Foreign and European

У роботі використана офіційна інформація урядових сайтів Хорватії, ЄС, США, Італії, Словенії та ін. держав. Зокрема: сайти Міністерства закордонних справ Німеччини,¹⁶ Італії¹⁷, Словенії,¹⁸ Боснії і Герцеговини,¹⁹ Чорногорії,²⁰ Сербії,²¹ Північної Македонії²² та Косово,²³ США²⁴, Китаю²⁵ й Росії,²⁶ які містять офіційні відомості про особливості білатеральних відносин країн з Хорватією.

Окрім цього важливе значення мають статистичні дані Бюра статистики Хорватської Республіки,²⁷ Євростату,²⁸ Обсерваторії економічної складності,²⁹, що окреслюють особливості торгово-економічного співробітництва.

Практичне значення. Практична цінність кваліфікаційної роботи полягає у використанні дослідженої інформації під час вивчення зовнішньої політики Республіки Хорватія та написанні подібних наукових робіт.

Апробація дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися й мали позитивну оцінку на III Міжнародній науковій конференції Донецького національного університету імені Василя Стуса для студентів та молодих вчених «Травневі студії 2021: історія, міжнародні

Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Italy, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=53>. (дата звернення: 20.10.2022); Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, United States of America, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=4>. (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁶ German Federal Foreign Office. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en>. (дата звернення 11.10.2022)

¹⁷ Italian Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.esteri.it/en/>. (дата звернення 11.10.2022)

¹⁸ Ministry of Foreign Affairs Republic of Slovenia. URL: <https://www.gov.si/en/state-authorities/ministries/ministry-of-foreign-affairs/>. (дата звернення 11.10.2022)

¹⁹ Ministry of Foreign Affairs of Bosnia and Herzegovina. URL: https://www.vijeceministara.gov.ba/ministarstva/inostrani_poslovi/default.aspx?id=112&langTag=en-US. (дата звернення 11.10.2022)

²⁰ Government of Montenegro. URL: <https://www.gov.me/en/mvp>. (дата звернення 11.10.2022)

²¹ Serbia Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.mfa.gov.rs/en>. (дата звернення 11.10.2022)

²² Ministry of Foreign Affairs of Republic of North Macedonia. URL: <https://mfa.gov.mk/en>. (дата звернення 11.10.2022)

²³ Official website of the Government of the Republic of Kosovo. URL: <https://mfa-ks.net/>. (дата звернення 11.10.2022)

²⁴ U. S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/>. (дата звернення 11.10.2022)

²⁵ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/. (дата звернення 11.10.2022)

²⁶ Министерство иностранных дел Российской Федерации. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjLv-fEnOD7AhWXgP0HHZgpCWMQFnoECAwQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.mid.ru%2F&usg=AOvVaw0EnbnF5BxYQpO55pni4zks>. (дата звернення 11.10.2022)

²⁷ Croatian bureau of Statistics, URL: <https://dzs.gov.hr/>. (дата звернення 11.10.2022)

²⁸ Eurostat. An official website of European Union. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>. (дата звернення 11.10.2022)

²⁹ The observatory of economic complexity official website. URL: <https://oec.world/>. (дата звернення 11.10.2022)

відносини, філософія», яка відбулася 23 квітня 2021р. та на 27 науковій викладацько-студентській конференції («Дні науки») Національного університету «Острозька академія» 19 травня 2022 р., а саме доповідь на тему «Торговельно-економічна співпраця Хорватії та Європейського Союзу 2013-2021 рр.»

Структура роботи зумовлена її об'єктом, предметом, метою і завданнями. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Основний зміст роботи становить 76 сторінок. Список використаних джерел та літератури включає 135 найменувань. До роботи прикріплено 6 додатків.

РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ХОРВАТІЇ НА ПОЧАТКУ 21 СТОЛІТТЯ

Республіка Хорватія здобула незалежність 25 червня 1991 р. й відтоді почала активно вести зовнішню політику та встановлювати дипломатичні відносини з іншими країнами світу. На цьому етапі основними цілями зовнішньої політики стало здобуття міжнародного визнання молодій державі, встановлення дипломатичних відносин з іншими країнами світу та вступ до міжнародних організацій. Концепція зовнішньої політики Республіки Хорватія ґрунтується на трьох стовпах: європейській, регіональній та глобальній політиці. Основними нормативно-правовими актами, на яких базується зовнішня політика країни стали двосторонні та багатосторонні угоди Хорватії та країн світу й міжнародних організацій.

Щодо європейського вектору зовнішньої політики, нормативно-правова база ЄС та Хорватії включає в себе низку документів. Насамперед варто виокремити нормативно-правові акти, які сформулювали політику ЄС щодо Західних Балкан, включаючи Хорватію, і які стабілізували політичну та економічну ситуацію в країнах цього регіону, сприяли проведенню реформ, регіональній співпраці, запровадженню демократичних цінностей та відкриттю перспективи членства в ЄС. До таких документів належать: Регіональний підхід до країн Південно-Східної Європи 1996 р. (Regional Approach),³⁰ Стратегія обумовленої підтримки 1997 р. (Conditionality Strategy),³¹ Пакт стабільності для Південно-Східної Європи 1999 р. (Stability Pact for South Eastern Europe),³² Процес стабілізації та асоціації 1999 р. (Stabilization and Association Process).³³ А

³⁰ Common principles for future contractual relations with certain countries in South-Eastern Europe: Report from the Commission to the Council and the European Parliament (COM(96) 476 final) / The Commission of the European Communities. EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51996DC0476&qid=1537010930832&from=EN> (дата звернення: 20.10.2022).

³¹ Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process: 3132nd General Affairs Council meeting (Brussels, 5 December 2011) / The Council of the European Union. European Council/Council of the European Union. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/126577.pdf (дата звернення: 20.10.2022)

³² Common Position of 17 May 1999 adopted by the Council on the basis of Article 15 of the Treaty on the European Union, concerning a Stability Pact for South-Eastern Europe. Document 1999/345/CFSP, 1999. URL: <http://eurlex.europa.eu/Le-xUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999E0345:EN:HTML>. (дата звернення: 10.10.2022)

³³ On the Stabilisation and Association process for countries of South-Eastern Europe: Communication from the Commission to the Council and the European Parliament / The Commission of the European Communities. EUR-lex.

також заключні документи засідання Європейської ради у м. Санта-Марія-да-Фейра у червні 2000 р.³⁴ й саміту у Загребі між ЄС та країнами Західних Балкан у листопаді 2000 р.,³⁵ які підтвердили європейську перспективу Хорватії та заклали початок переговорам між Хорватією та ЄС щодо Угоди про стабілізацію та асоціацію.

Ще одну категорію становлять документи, які створили правову базу для інтеграції Хорватії до Євросоюзу, а саме Угода про стабілізацію та асоціацію між Республікою Хорватія та Європейським Союзом,³⁶ яка виробила правові засади для членства Хорватії в Європейському Союзі та Договір про вступ Республіки Хорватія до ЄС, який юридично закріпив за Хорватією статус повноправного члена Європейського Союзу з 1 липня 2013 р.

Ключовими партнерами Республіки Хорватія у Західній Європі виступають Німеччина, Італія та Словенія. Нормативно-правова база Хорватії та Німеччини налічує понад 200 двосторонніх угод в різних сферах співробітництва. У політичній сфері варто зазначити Угоду про реадмісію осіб від 8 березня 2012 р. й Угоду між Урядом Республіки Хорватія та Урядом Федеративної Республіки Німеччини про оплачувану роботу для членів сімей членів дипломатичних представництв або консульських установ від 24 травня 2016 р. в якій містяться основні положення щодо умов й оплати роботи членів сімей дипломатів та консулів. Найбільша кількість угод між країнами укладена в безпековій сфері, серед головних: Меморандум про співпрацю між Міністерством внутрішніх справ Республіки Хорватія, Головним управлінням поліції та Головним управлінням федеральної поліції Німеччини від 7 квітня 2010 р.; Угода щодо тимчасового перебування членів Збройних сил Республіки Хорватія та Збройних сил Федеративної Республіки Німеччини на території

URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51999DC0235&from=EN> (дата звернення: 20.10.2022).

³⁴ Santa Maria da Feira European Council – 19 and 20 June 2000, Conclusions of the Presidency 2000 / The European Council. European Parliament. 2000. URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm (дата звернення: 20.10.2022).

³⁵ The Declaration of the Zagreb Summit. European Council/Council of the European Union. URL: https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/er/Declang4.doc.html (дата звернення: 20.10.2022).

³⁶ O potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica: Zakon Republike Hrvatske od 5. prosinca 2001. 2001. *Hrvatski Sabor. Narodne Novine*. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2001_12_14_132.html (дата звернення: 20.10.2022).

іншої держави (Хорватсько-німецька угода про візитні сили) від 16 серпня 2022 р. В торговельно-економічній сфері укладено Угоду про уникнення подвійного оподаткування податків на доходи та майно від 6 лютого 2006 р. Угоду про фінансове співробітництво від 17 лютого 2010 р.³⁷

В галузі освіти й науки варто зазначити Меморандум про співпрацю між Міністерством науки, освіти та спорту Республіки Хорватія та Міністерством закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина з нагоди відкриття Німецької міжнародної школи в Загребі від 16 вересня 2004 р. й Угоду між щодо проектів «Удосконалення кадастрової системи», «Систематична реформа професійно-технічної освіти» та «Інтегроване управління прибережною зоною» від 17 листопада 2006 р.³⁸

Головними документами, які регулюють відносини Хорватії та Італії в політичній сфері виступають: Угода про проект двосторонньої співпраці для регіонального розвитку від 4 листопада 2003 р., Спільна декларація про співпрацю в Північній Адріатиці від 21 квітня 2021 р.; В безпековій сфері: Угода про транскордонне співробітництво поліції від 5 липня 2011 р.; Технічна домовленість між щодо співпраці поліції під час туристичних сезонів від 13 травня 2014 р.; Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством внутрішніх справ Республіки Хорватія, Головним управлінням поліції та Міністерством внутрішніх справ Італійської Республіки, Департаментом громадської безпеки щодо співпраці в боротьбі з незаконним обігом наркотиків і психотропних речовин від 25 липня 2022 р.³⁹

Торговельно-економічне співробітництво регулюється Угодою про демаркацію виключної економічної зони від 24 травня 2022 р., а культурне співробітництво Виконавчою програмою співробітництва в галузі культури та

³⁷ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Germany, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=100>. (дата звернення: 20.10.2022)

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Italy, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=53>. (дата звернення: 20.10.2022)

освіти між Урядом Республіки Хорватія та Урядом Італійської Республіки на 2022-2026 рр. від 23 квітня 2022 р.⁴⁰

Нормативно-правова база Республіки Хорватія та Словенії налічує понад 180 угод, політична співпраця представлена Угодою про співпрацю між Міністерствами Юстиції від 20 квітня 2011 р. та Спільною декларацією президентів Республіки Словенія та Республіки Хорватія про поглиблення співпраці між народами та державами від 9 травня 2013 р. Торговельно-економічна співпраця містить Договір про торговельно-економічні відносини між Хорватією та Словенією від 10 червня 2005 р. й Меморандум про взаєморозуміння між Агентством сприяння торгівлі та інвестиціям Республіки Хорватія та Державним агентством підприємництва та іноземних інвестицій Республіки Словенія від 13 квітня 2010 р. Безпекова співпраця представлена Угодою про взаємний захист секретної інформації від 15 квітня 2011 р. та Угодою про створення спільних офіційних пунктів контролю на кордоні від 23 січня 2015 р. В співпраці в сфері культури, освіти і науки Хорватія та Словенія підписали Протокол між Міністерством науки, освіти та спорту Республіки Хорватія та Міністерством вищої освіти, науки та технологій Республіки Словенія, Міністерством освіти та спорту Республіки Словенія про співробітництво в галузі освіти від 23 березня 2010 р. й Протокол з науково-технічного співробітництва від 17 березня 2016 р.⁴¹

Нормативно-правова база відносин Республіки Хорватія та балканських країн представлена двосторонніми угодами в різних сферах співпраці. Політична співпраця на сучасному етапі містить: Меморандум про взаєморозуміння між Міністерства фінансів Республіки Хорватія та Міністерством безпеки Боснії та Герцеговини, Державним агентством розслідувань і захисту, Департаментом фінансової розвідки, щодо співпраці та допомоги в обміні інформацією, що стосується грошей виявлення та запобігання відмиванню коштів та запобіганню фінансуванню тероризму від 11

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Slovenia, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=120>. (дата звернення: 20.10.2022)

березня 2005 р., Угода про європейське партнерство Хорватії та Боснії і Герцеговини від 7 липня 2017 р., Угода про євроатлантичне партнерство Хорватії й Чорногорії від 12 червня 2012 р., Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством закордонних та європейських справ Республіки Хорватія та Міністерством закордонних справ Чорногорії у сфері дипломатичної підготовки від 7 травня 2021 р. Угода про співробітництво Хорватії та Сербії у кримінальному переслідуванні осіб, які вчинили військові злочини, злочини проти людства та геноцид від 13 жовтня 2006 р. й Протокол про співпрацю в процесі європейської інтеграції Сербії від 20 березня 2009 р.; Декларація про покращення відносин та вирішення відкритих питань між Республікою Хорватія та Республікою Сербія від 20 червня 2016 р.; з Північною Македонією Угода про євроатлантичне партнерство від 31 травня 2013 р., Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством закордонних та європейських справ Республіки Хорватія та Міністерством закордонних справ Республіки Північна Македонія щодо співпраці у сфері дипломатичної підготовки від 15 червня 2022 р.; з Косово – Протокол про співпрацю між Міністерством закордонних справ та європейської інтеграції Республіки Хорватія та Міністерством закордонних справ Республіки Косово від 28 березня 2011 р., Протокол про співпрацю в процесі європейської інтеграції між Міністерством закордонних справ та європейської інтеграції Республіки Хорватія та Міністерством європейської інтеграції Республіки Косово від 24 серпня 2011 р.⁴²

Торговельно-економічна співпраця Республіки Хорватія та країн Західних Балкан представлена такими двосторонніми нормативно-правовими актами, як Договір про вільну торгівлю від 19 грудня 2000 р., Угода про уникнення подвійного оподаткування доходів від 7 червня 2004 р. й Протокол про внесення змін до Угоди про заохочення та захист взаємних інвестицій між Хорватією та Боснією і Герцеговиною. З Чорногорією – Протокол про створення Ради з економічного співробітництва між Міністерством економіки,

⁴² Republic of Croatia. Ministry of Foreign and European Affairs. Overview of Bilateral Treaties of the Republic of Croatia by country. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801>. (дата звернення: 20.10.2022)

праці та підприємництва Республіки Хорватія та Міністерством економічного розвитку Республіки Чорногорія від 23 лютого 2007 р. З Сербією – Угода про уникнення подвійного оподаткування стосовно податків на доходи та майно від 14 грудня 2001 р., Угода про взаємну допомогу в митних питаннях від 15 грудня 2005 р. З Північною Македонією основним договором в економічній сфері виступає Договір про внесення змін до Угоди про вільну торгівлю між Республікою Хорватія та Республікою Македонія від 11 червня 2002 р. З Косово – Угода про економічне співробітництво від 7 листопада 2012 р., Угода про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та майно від 6 березня 2017 р.⁴³

Зважаючи на нестабільність регіону Західних Балкан, в безпековій сфері зовнішньої політики Республіки Хорватія щодо країн регіону найбільш широка нормативно правова й включає в себе: Угоду про співробітництво в галузі оборони Хорватії та Боснії і Герцеговини від 16 травня 2012 р.; Угода про європейське партнерство від 7 липня 2017 р.; Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством фінансів Республіки Хорватія, митною адміністрацією та Управлінням непрямого оподаткування Боснії та Герцеговини щодо взаємного обміну даними та інформацією від 9 лютого 2022 р.; Угоду між Прокуратурою Республіки Хорватія та Верховним державним прокурором Республіки Чорногорія про співпрацю та судове переслідування осіб, які вчинили військові злочини, злочини проти людяності та геноцид від 28 липня 2006 р.; Угода між Управлінням Ради національної безпеки Республіки Хорватія та Чорногорським управлінням із захисту секретної інформації щодо обміну та захисту секретної інформації від 2 лютого 2015 р.; Угоду Республіки Хорватія та Сербією про співпрацю в боротьбі з організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків і психотропних речовин, тероризмом та іншими тяжкими злочинами від 8 травня 2002 р.; Протокол між Міністерством внутрішніх справ Республіки Хорватія, Головним управлінням поліції та Міністерством внутрішніх справ Республіки Сербія, Головним управлінням поліції про здійснення змішаного

⁴³ Ibidem.

патрулювання вздовж спільного державного кордону від 13 травня 2013 р.; Угоду між Урядом Республіки Хорватія та Урядом Республіки Македонія про обмін та взаємний захист секретної інформації від 14 липня 2008 р.; Меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці між Генеральною прокуратурою Республіки Хорватія та Генеральною прокуратурою Республіки Косово у боротьбі з транснаціональною злочинністю та відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 січня 2010 р.⁴⁴

Співпраця Хорватії та країн західнобалканського регіону в сфері культури, освіти та науки представлена такими документами, як Договір між Урядом Республіки Хорватія та Радою Міністрів Боснії та Герцеговини про співробітництво в галузі культури, освіти та спорту від 18 грудня 2002 р.; Меморандум про взаєморозуміння у сфері спорту між Міністерством науки, освіти та спорту Хорватії та Міністерством освіти Чорногорії від 23 жовтня 2015 р.; Угода про взаємний захист національних меншин з Сербією від 15 листопада 2004 р.; Меморандум про започаткування програми науково-технічного співробітництва між Республікою Хорватія та Республікою Сербія від 23 листопада 2005 р.; Програма культурного співробітництва між Міністерством культури та ЗМІ Республіки Хорватія та Міністерством культури Республіки Північна Македонія на період 2022-2025 рр. від 26 жовтня 2022 р.; з Косово – Угода про співробітництво в галузі освіти і науки від 5 березня 2013 р. та Угода про співробітництво в галузі культури від 11 травня 2016 р.⁴⁵

На глобальному рівні основними партнерами Республіки Хорватія виступають Сполучені Штати Америки, Китайська Народна Республіка й Росія, а головними сферами співпраці є політична, торговельно-економічна, безпекова й культурна. Відповідно, основними документами, які регулюють двосторонні відносини Хорватії та США виступають Угода про співробітництво у сфері запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 4 лютого 2003 р.; Угода про охорону та збереження культурних цінностей від 9 лютого 2005 р.;

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Ibidem.

Угода між Державним офісом з ядерної безпеки Республіки Хорватія та Комісією з ядерного регулювання Сполучених Штатів Америки щодо обміну технічною інформацією та співпраці з питань ядерної безпеки від 30 вересня 2008 р.; Угода про вдосконалення міжнародного податкового законодавства та імплементацію FATCA від 20 березня 2015 р.; Спільна заява, прийнята на інавгураційній зустрічі Стратегічного діалогу між Сполученими Штатами Америки та Республікою Хорватія від 17 березня 2022 р.; Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством внутрішніх справ Республіки Хорватія та Посольством Сполучених Штатів Америки в Республіці Хорватія щодо співпраці в реалізації Програми «Партнерство заради освіти» від 4 квітня 2022 р.⁴⁶

Відносини Хорватії з Китайською Народною Республікою в основному зосередженні на співробітництві в інвестиційній та науково-технічній сферах й представленні досить потужною нормативно-правовою базою, зокрема це Угода про економічне співробітництво від 20 червня 2009 р.; Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством внутрішніх справ Республіки Хорватія та Міністерством громадської безпеки Китайської Народної Республіки щодо співпраці під час туристичного сезону від 12 вересня 2017 р.; Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством науки і освіти Республіки Хорватія та Міністерством науки і технологій Китайської Народної Республіки щодо спільного фінансування проектів досліджень і розробок від 10 квітня 2019 р.; План співпраці між Міністерством охорони здоров'я Республіки Хорватія та Національною комісією охорони здоров'я КНР у сфері охорони здоров'я та медицини на період 2022 – 2024 рр. від 28 червня 2022 р.⁴⁷

Нормативно-правова база двосторонніх відносин Республіки Хорватія та Російської Федерації, зосереджена на співпраці в політичній, торговельно-економічній, безпековій та культурній сферах й містила велику кількість

⁴⁶ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, The United States of America, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=118/>. (дата звернення: 20.10.2022)

⁴⁷ Ibidem.

документів, проте у 2014 р. (анексія Криму) нормативно-правових актів у двосторонніх відносинах значно поменшало, серед головних: Меморандум про взаєморозуміння щодо економічного співробітництва на ринках третіх країн від 18 жовтня 2017 р.; Угода про співробітництво між Міністерством юстиції Республіки Хорватія та Генеральною прокуратурою Російської Федерації від 16 травня 2019 р.; Програма співробітництва в галузі культури від 16 грудня 2020 р. та План консультацій між Міністерством закордонних і європейських справ Республіки Хорватія та Міністерством закордонних справ Російської Федерації на 2021 - 2022 рр. від 16 грудня 2020 р. А з 2022 р., через російське вторгнення на територію України, Російська Федерація внесла Хорватію до списку недружніх держав.⁴⁸

Головним документом, який визначає основні пріоритети зовнішньої політики Республіки Хорватія на сучасному етапі є Стратегічний план Хорватії на 2020-2024 рр.⁴⁹ У програмі визначено, що Хорватія прагне використовувати своє геостратегічне положення на стику Центральної Європи, Середземномор'я та Південно-Східної Європи та свій досвід для заохочення розширення зони європейських цінностей і практик у напрямку південного сходу континенту. Стратегічна мета зовнішньої політики Хорватії на 2021-2024 рр. полягає в тому, щоб стимулювати процеси через зовнішню політику, яка призведе до більш стабільної та процвітаючої Південно-Східної Європи, включаючи продовження політики розширення ЄС і НАТО. Відповідно до Стратегічного плану буде створено спеціальну установу, яка координуватиме всі дії щодо економічного та культурного просування Хорватії у світі. Уряд приділятиме пильну увагу становищу хорватів у Боснії та Герцеговині, а також хорватських національних громад у сусідніх країнах.

⁴⁸ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, The Russian Federation, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=111>. (дата звернення: 20.10.2022)

⁴⁹ Provedbeni program ministarstva vanjskih i Europskih poslova za razdoblje 2021. – 2024. *Godine*. Zagreb. 2021. URL: <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/2021/211901-Provedbeni-program-MVEP--2021-2024.pdf> (дата звернення: 16.09.2022).

Під час реалізації Програми на 2021-2024 рр. МЗС приділятиме особливу увагу досягненню стратегічних цілей вступу до Шенгенської та Єврозони та приєднання до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), що сприятиме безпеці та захисту національних територій та громадян, а також економічного зростання, стійкості та загальної якості життя в Хорватії. Нова законодавча база у сфері закордонних справ зміцнить і модернізує Міністерство закордонних справ Хорватії, аби воно відповідало викликам 21 століття (наразі готується новий закон про МЗС).⁵⁰

Як член НАТО, відповідно до Стратегічного плану на 2020-2024 рр. Хорватія братиме участь у підтримці миру та безпеки, захисті спільних цінностей союзників та просуванні демократичних цінностей та співпраці у сфері військових питань та питань безпеки. При виконанні зобов'язань, що випливають з членства в Організації Північноатлантичного договору, буде враховано стратегічне значення системи колективної оборони, заснованої на статті 5 Вашингтонської угоди, яка забезпечує Хорватії додатковий щит безпеки. Як відповідальний член НАТО, країна братиме участь у багатонаціональних операціях з врегулювання кризових ситуацій відповідно до потреб і наявних можливостей і за згодою хорватського парламенту.⁵¹

Отже, нормативно-правова база зовнішньої політики Республіки Хорватія представлена двосторонніми угодами та програмами співробітництва в різних сферах, зокрема з ЄС, ключовими партнерами в Західній Європі – Німеччиною, Італією та Словенією, з країнами регіону Західних Балкан (Боснією і Герцеговиною, Чорногорією, Сербією, Північною Македонією й Косовом), та з провідними глобальними акторами (США, Китай, Росія), а також Стратегічним планом Республіки Хорватія на 2021-2024 рр., який визначає основні пріоритети зовнішньої політики країни на сучасному етапі.

Висновок до розділу 1

Загалом, концепція зовнішньої політики Республіки Хорватія ґрунтується на трьох стовпах: європейській, регіональній та глобальній політиці й включає

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Ibidem.

в себе низку нормативно-правових актів. Європейський вектор зовнішньої представлений документами які сформулювали політику ЄС щодо Західних Балкан, створили правову базу для інтеграції Хорватії до ЄС й документи, які пов'язані з ходом імплементації євроінтеграційного курсу Республіки Хорватія.

Регіональний та глобальний вектор зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі включає в себе двосторонні угоди, в політичній, торговельно-економічній, безпековій та культурній сферах співпраці з партнерами Західної Європи, а саме Німеччиною, Італією та Словенією, з країнами Західних Балкан – Боснією і Герцеговиною, Чорногорією, Сербією, Північною Македонією та Косово, Сполученими Штатами Америки, Китаєм та Російською Федерацією.

Головним документом, який визначає основні пріоритети зовнішньої політики Республіки Хорватія на сучасному етапі є Стратегічний план Хорватії на 2020-2024 рр.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН РЕСПУБЛІКИ ХОРВАТІЯ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1 Співпраця Хорватії та Європейського Союзу

Відносини між Європейським Союзом та Республікою Хорватія розпочалися 15 січня 1992 року з міжнародним визнанням Республіки Хорватія як незалежної та суверенної держави. Подібно до інших посткомуністичних країн Центральної та Східної Європи, Хорватія зробила «повернення до Європи» довгостроковою стратегічною метою своєї державної політики.

Варто зазначити про три головні зовнішньополітичні передумови, які формували у той час політику країни. По-перше, політика розширення Європейського Союзу у Західних Балканах не була однорідною зважаючи на те, що країни мали різний економічний та політичний рівні розвитку й високий рівень конфліктогенності. Це зумовило розробку стратегії асиметричної інтеграції держав Західних Балкан до Євросоюзу. В умовах збройних конфліктів у 90-і рр. процес політичної та економічної трансформації й процес вступу до ЄС розвивалися повільними темпами, оскільки необхідно було запобігти розростанню кризових явищ в регіоні та в цілому стабілізувати ситуацію на Балканах.⁵²

По-друге, у розвитку відносин з балканськими державами офіційний Брюссель започаткував регіональний підхід. У підсумковій декларації Саміту ЄС у Загребі у листопаді 2000 р. було підкреслено важливість розвитку регіонального співробітництва як однієї з умов просування на шляху до ЄС. У декларації зазначалося, що «демократія і регіональне примирення і співпраця, з одного боку, і зближення з кожною з держав з ЄС з іншого боку – становить єдине ціле»⁵³. Хорватія, разом з країнами Балканського регіону брала участь у численних регіональних інтеграційних ініціативах, зокрема це Руайомонський

⁵² Боровець І. Особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, 2015. Вип. 24. С. 218-303. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Mzu_2015_24_20.pdf. (дата звернення: 09.10.2022)

⁵³ Zagreb Summit 24 November 2000 Final Declaration, 2000. URL: <https://www.esiweb.org/pdf/bridges/bosnia/ZagrebSummit24Nov2000.pdf>. (дата звернення: 09.10.2022)

процес зміцнення стабільності та добросусідства в Південно-Східній Європі (1995 р.), Ініціатива зі співробітництва у Південно-Східній Європі (1995 р.), Процес співпраці в Південно-Східній Європі (1996 р.). Дані програми повинні були забезпечити стабілізацію ситуації на Балканах шляхом залучення країн у регіональні інтеграційні процеси і розвитку міждержавного співробітництва. У 1996 р. Радою Євросоюзу був прийнятий Регіональний підхід для країн Південно-Східної Європи,⁵⁴ який передбачав заходи для забезпечення успішної реалізації Дейтонських угод 1995 р. з метою досягнення політичної та економічної стабілізації у країнах Західних Балкан.⁵⁵ Європейський Союз зобов'язався надати державам фінансову допомогу по лінії програми PHARE та укласти з ними договірні відносини. У червні 1999 р. Євросоюз прийняв нову програму – Пакт стабільності для Південно-Східної Європи,⁵⁶ який являв собою міжнародну ініціативу, що об'єднала зусилля країн Балканського регіону, ЄС, США, Росії, міжнародних та фінансових організацій з метою досягнення стабільності на Балканах. Країнам Західних Балкан пропонувалося встановити новий тип договірних відносин з ЄС, який передбачав би перспективу вступу до організації. Також з Пактом стабільності ЄС ініціював інтеграційну стратегію для держав Західних Балкан – Процес стабілізації та асоціації.

Регіональний підхід розширення Євросоюзу забезпечив активне залучення Хорватії до інтеграційних процесів та договірні відносини з Європейським Союзом задовго до офіційного декларування своєї стратегічної мети набуття членства в ЄС. Проте, усунення проблемних питань з порядку денного двосторонніх відносин з сусідніми країнами зайняло визначне місце серед критеріїв, які Хорватія мала виконувати задля наближення до членства в

⁵⁴ Common principles for future contractual relations with certain countries in South-Eastern Europe: Report from the Commission to the Council and the European Parliament (COM(96) 476 final) / The Commission of the European Communities. EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51996DC0476&qid=1537010930832&from=EN>. (дата звернення: 09.10.2022)

⁵⁵ Regional Approach to the countries of South-Eastern Europe: Compliance with the conditions in the Council Conclusions of 29 April 1997. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51998DC0618&from=EN>. (дата звернення: 09.10.2022)

⁵⁶ Common Position of 17 May 1999 adopted by the Council on the basis of Article 15 of the Treaty on the European Union, concerning a Stability Pact for South-Eastern Europe. Document 1999/345/CFSP, 1999. URL: <http://eurlex.europa.eu/Le-xUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999E0345:EN:HTML>. (дата звернення: 09.10.2022)

Євросоюзі. Саме тому хорватське керівництво намагалося переконувати Євросоюз не розглядати весь регіон Західних Балкан «у пакеті», а наголошувало на «індивідуальному підході».⁵⁷

По-третє, вагомим фактором який вплинув на євроінтеграційний процес Хорватії стали наслідки війни за незалежність 1991 – 1995 рр. Саме тому, до 2000 р. зовнішня політики Республіки Хорватія була сфокусована, насамперед, на забезпечення міжнародного визнання держави та забезпечення її територіальної цілісності. Варто зазначити, що такі негативні явища під час війни за незалежність, як вигнання сербів, знищення їхнього майна та військові злочини проти сербського населення значно вплинули на євроінтеграційний діалог Хорватії та Євросоюзу. До критеріїв набуття Хорватією членства в ЄС були додані такі умови, як забезпечення сприятливих умов повернення біженців, повернення і відбудова їхнього майна, знищеного під час бойових дій та забезпечення прав національних меншин. Слід зазначити, що близько 300-350 тис. громадян сербської національності були змушені залишити Хорватію під час військових подій, 120 тис. з яких повернулося, здебільшого лише формально – для упорядкування питання громадянства та майна, продовжуючи проживати поза межами Республіки Хорватія.⁵⁸ Після закінчення війни з'явилися і перші євроскептичні настрої у Хорватії, основою яких стало переконання хорватів щодо нездатності або небажанні ЄС заводити війни на території колишньої СФРЮ. Рівень недовіри до Євросоюзу сягав близько 54% протягом 1995 – 2005 рр., а до 2004 р. ця цифра збільшилася до 40% і з 2005 р. кількість критиків європейського майбутнього залишалася приблизно однаковою.⁵⁹

Протягом 2000-2007 років стратегічною метою Хорватії було якомога швидше отримати статус кандидата, розпочати переговори щодо вступу, а

⁵⁷ Vukadinovich R. Croatian Foreign Policy: From State Building to Regional Power. *Politika misao*, Vol. XXXIII. 1996. №5. pp. 148-165.

⁵⁸ Human Rights Watch. Broken Promises: Impediments to Refugee Return to Croatia, September 3, 2003. URL: <http://www.hrw.org/reports/2003/croatia0903/>. (дата звернення: 09.10.2022)

⁵⁹ Ott K. The Crisis in South East Europe – the Case of Croatia. South East Europe after the Economic Crisis: a New Dawn or Back to Business as Usual London: London School of Economics and Political Science: LSE European Institute, 2010.

згодом стати повноправним членом ЄС і НАТО.⁶⁰ 2009 р. мав стати вирішальним для завершення переговорів Хорватії про членство в ЄС. Проте, це був рік внутрішньополітичних трансформацій, який характеризувався несподіваними змінами в уряді, впливом економічної рецесії, боротьбою з корупцією, продовженням переговорів з ЄС та президентськими виборами.

У 2009 році увага громадськості була прикута до двох ключових проблем, які мали суттєвий вплив на вступ Хорватії до ЄС. Першою була здатність (або неспроможність) ЄС діяти як «м'яка сила» у пошуку рішень для двосторонніх суперечок між державами-членами ЄС та країнами-кандидатами, які перешкоджали переговорному процесу (такими як Хорватія та Словенія, Туреччина та Кіпр або Македонія та Греція). Другий – інституційна трансформація ЄС і ратифікація Лісабонської угоди. Набуття Договором чинності відкрило шлях для вступу Хорватії та інших країн до ЄС. Будучи першою країною в черзі на членство в ЄС, Хорватія стежила за процесом ратифікації переважно з точки зору його потенційного впливу на розширення.⁶¹ Тож, Хорватія подала заявку на членство в ЄС у 2003 році і вела переговори із 2005 по 2011 рік. 9 грудня 2011 р. лідери ЄС і Хорватії підписали угоду про приєднання. І країна стала 28-м членом ЄС 1 липня 2013 року. (див. Додаток 1).

Із підписанням Угоди про стабілізацію та асоціацію між Європейським Союзом та Республікою Хорватія обидві сторони домовились про встановлення регулярного політичного діалогу, який сприятиме тіснішій співпраці й буде підтримувати політичні та економічні зміни в Хорватії. Головними питаннями політичної співпраці Хорватії та Євросоюзу є приєднання Республіки Хорватія до Шенгенської зони та запровадження спільної європейської валюти. Очікується, що Хорватія приєднається до Шенгенської зони в другій половині 2024 р., а перейде на євро не раніше 2023 р.⁶²

⁶⁰ Sošić M. Croatian Strategy of EU Integration 2000-2007. A Comparative Stu. *Politička misao*, Vol. XLIV, (2007.), No. 5, pp. 91-117. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/41773>. (дата звернення: 09.10.2022)

⁶¹ Samardžija V. Croatia: Political Evolution and Relations with the EU. 2010. URL: <https://www.iemed.org/publication/croatia-political-evolution-and-relations-with-the-eu/>. (дата звернення: 09.10.2022)

⁶² Croatia's PM: Croatia to Join Schengen Zone by Second Half of 2024, *ShengenvisaInfo news*, 2021. URL: <https://www.schengenvisaInfo.com/news/croatias-pm-croatia-to-join-schengen-zone-by-second-half-of-2024/>. (дата звернення: 15.10.2022)

З 1 січня 2020 р., вперше після входження до ЄС у 2013 р., Республіка Хорватія розпочала своє піврічне головування у Раді ЄС. Головним гаслом головування стало «Сильна Європа у світі викликів», у програмі зазначається «Наша єдність є найбільшою складовою нашої сили». Найважливішими викликами програма визначає боротьбу з кліматичними змінами, зміцнення зовнішньополітичного впливу ЄС та вирішення внутрішніх проблем Євросоюзу. Серед них – досягнення консенсусу щодо початку переговорів з Албанією й Північною Македонією про членство, а також компроміс з Єврокомісією та Європарламентом, якого не змогла досягти Фінляндія під час попереднього головування, щодо формування Багаторічної фінансової перспективи на 2021-2027 рр., особливо щодо побудови «кліматично нейтральної Європи» до 2050 р.⁶³

Станом на 2022 р. у Європейському парламенті присутні 11 депутатів від Хорватії, 9 представників у Європейському економічному та соціальному комітеті, 9 представників у Європейському комітеті регіонів, асамблеї регіональних і місцевих представників ЄС.⁶⁴

Щодо безпекової співпраці Хорватії та Європейського Союзу, 22 січня 2020 р. під час хорватського головування в Раді ЄС відбулась неформальна зустріч керівників оборонної політики ЄС, на якій було обговорено діяльність Союзу в рамках Спільної політики безпеки та оборони з акцентом на поточні оборонні ініціативи, такі як Постійне структуроване співробітництво (PESCO), Європейський оборонний фонд (EDF), Координований щорічний огляд оборони (CARD), військової мобільності та співробітництва між ЄС та НАТО.⁶⁵

З 2013 р. Республіка Хорватія співпрацює з Європейським поліцейським управлінням. Найбільша кількість правопорушень пов'язана з незаконним перетином кордонів, зокрема у червні 2016 р. поліція і сили управління

⁶³ Programme of the Croatian Presidency of the Council of the European Union, *Vlada Republike Hrvatska*, 2020. URL: https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2019/12%20prosinac/31%20prosinca/web_FINAL_PROGRAMME_EN_FINAL.pdf. (дата звернення: 15.10.2022)

⁶⁴ Croatia. EU. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/croatia_en. (дата звернення: 15.10.2022)

⁶⁵ Informal Meeting of EU Defence Policy Directors, Croatian Presidency of the Council of EU – EU2020 HR, 2020. URL: <https://eu2020.hr/Events/Event?id=123>. (дата звернення: 15.10.2022)

кордонами з Хорватії, Болгарії, Австрії, Північної Македонії, Румунії, Угорщини, Німеччини, Словенії, Сербії та Швейцарії об'єдналися для спільної операції (SIROCCO-2), спрямованої на руйнування злочинних мереж на Західних Балканах й затримали 39 перевізників нелегалів.⁶⁶ У жовтні 2019 р. Європейська поліція заарештувала 10 підозрюваних в організованій злочинній групі, яка незаконно ввозила мігрантів через кордони. Серед підозрюваних виявилися громадяни Хорватії, Словенії та Сербії.⁶⁷ 27 травня 2020 р. за підтримки Європолу поліція Хорватії й Боснії і Герцеговини заарештували вісім підозрюваних у торгівлі людьми та заблокували нелегальний перетин кордону 45 мігрантами. Завдяки діяльності Європолу сторонам вдалося визначити членів злочинної організації та налагодити швидкий обмін інформацією.⁶⁸

Крім питання нелегального перетину кордону Європол контролює питання кібербезпеки Хорватії, зокрема у квітні 2018 р. було закрито сайт Webstresser.org, який був одним з найбільших в світі сервісів із здійснення DDoS-атак. Цілями атак даного сервісу ставали урядові ресурси, банки та важливі онлайн-сервіси. Арешти були проведені у Хорватії та Великобританії.⁶⁹

В грудні 2019 р. Управління національної поліції Хорватії з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю у співпраці з Європолом заарештували лідерів організованої злочинної групи, які вели незаконний бізнес з торгівлі транспортними засобами та уникали сплати податків. Своєю чергою, Європол направляв мобільні групи перевірки до Загребу аби швидко встановити зв'язок з правоохоронними органами держав-членів ЄС.⁷⁰

⁶⁶ Європол затримав близько 40 перевізників нелегалів, *ЕСПЕКО ТВ*, 2016. URL: https://espresso.tv/news/2016/06/29/yevropol_zatrymav_blyzko_40_pereviznykiv_nelegaliv. (дата звернення: 30.10.2022)

⁶⁷ Europe: Police Cracks a Migrant Smuggling Gang, Organized crime and corruption reporting project. I. CENGIC 2019. URL: <https://www.occrp.org/ru/daily/10961-europe-police-cracks-a-migrant-smuggling-gang>. (дата звернення: 30.10.2022)

⁶⁸ Police in Bosnia, Croatia arrest migrant traffickers with Europol's support, *EUROPOL*, 2020. URL: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/8-arrested-for-smuggling-migrants-bosnia-and-herzegovina-to-eu-croatia>. (дата звернення: 30.10.2022)

⁶⁹ Європол закрив один із найнебезпечніших у світі сайтів, *LB.ua*, 2018. URL: https://lb.ua/world/2018/04/26/396347_evropol_zakril_samih_opasnih.html. (дата звернення: 30.10.2022)

⁷⁰ CROATIAN POLICE ARREST AND DISMANTLE ORGANISED CRIME GROUP IN LARGE INTERNATIONAL INVESTIGATION, *EUROPOL*, 2019. URL:

Також, Республіка Хорватія будучи членом НАТО з 2009 р. приєдналась до спільних безпекових ініціатив ЄС та НАТО, зокрема це Спільна Декларація ЄС-НАТО, підписана у Варшаві 8 липня 2016 р.,⁷¹ Спільна Декларація підписана на Брюсельському саміті у 2018 р.⁷²

Щодо торговельно-економічної співпраці Хорватії та Європейського Союзу, економічна співпраця Європейського Союзу та Республіки Хорватія розпочалася з передвступної допомоги країні, яка втілювалась через такі програми як CARDS, SAPARD, PHARE, ISPA та IPA. А з набуттям членства Хорватії в ЄС, країна отримала значну фінансову допомогу через «політику згуртування», завдяки якій в період з 2012-2018 рр. ВВП Хорватії зріс на 15%.⁷³ В рамках регіональної складової програми CARDS в період з 2001 по 2006 рр. країні було виділено 179,6 млн. євро., а в рамках національної складової програми в період від 2001 до 2004 рр. – 262 млн. євро. Основні сфери фінансування програмою CARDS в Хорватії визначені в Стратегії Європейської Комісії для Хорватії (період 2002-2006 рр.) та у додаткових багаторічних індикативних програмах для Хорватії (період 2002-2004 рр.).⁷⁴

Наступною програмою перед вступної допомоги для Республіки Хорватія стала програма SAPARD (Special pre-accession Assistance for Agriculture and Rural Development), яка почала діяти в червні 1999 р. як програма основною сферою фінансування якої став сектор сільськогосподарського розвитку та підготовки держави-кандидати у члени ЄС для користування сільськогосподарським та рибальським фондом Євросоюзу. Фінансування за допомогою програми SAPARD проводилось на основі Плану розвитку сільського господарства та сільських регіонів (2002-2005 рр.) та відповідно до Багаторічної угоди про фінансування між ЄС та Республікою Хорватія.

[HTTPS://WWW.EUROPOL.EUROPA.EU/NEWSROOM/NEWS/CROATIAN-POLICE-ARREST-AND-DISMANTLE-ORGANISED-CRIME-GROUP-IN-LARGE-INTERNATIONAL-INVESTIGATION](https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/croatian-police-arrest-and-dismantle-organised-crime-group-in-large-international-investigation). (дата звернення: 30.10.2022)

⁷¹ Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization, 2016. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm. (дата звернення: 30.10.2022)

⁷² Joint Declaration on EU-NATO Cooperation, North Atlantic Treaty Organization official website, 2018. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156626.htm?selectedLocale=en. (дата звернення: 30.10.2022)

⁷³ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Country Report Croatia 2020. 2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1584545612721&uri=CELEX%3A52020SC0510> (дата звернення: 30.10.2022)

⁷⁴ Program CARDS, 2000-2006. URL: <http://www.strategija.hr/Default.aspx?sec=38>. (дата звернення: 30.10.2022)

Відповідно до Плану розвитку сільського господарства та сільських регіонів основні інвестиції спрямовувались на технічну допомогу (0,25 млн. євро), розвиток інфраструктури у сільських регіонах (10 млн. євро), інвестиції у сільськогосподарські угіддя (5 млн. євро) й вдосконалення системи збуту сільськогосподарської продукції та продукції рибальства (9,75 млн. євро.)⁷⁵

Програма PHARE (Poland and Hungary: Assistance for Reconstruction the Economies), започаткована в 1989 р., як програма допомоги для Угорщини, Польщі й інших держав Центральної та Східної Європи. Основна мета програми – підтримка демократії та допомога у реформуванні економіки країн з посткомуністичним режимом. Для Хорватії програма PHARE стала відкритою з 2005 р. й в період 2005-2006 р. держава отримала фінансову допомогу у розмірі 167 млн. євро (87 млн. євро у 2005 р., 80 млн. євро у 2006 р.)⁷⁶

ISPA (Instrument for Structural Policies for pre-accession) передбачає фінансування держав-кандидатів, передусім у сфері охорони навколишнього середовища та транспортних мереж. В рамках програми ISPA в період з 2005-2006 рр. Хорватії було виділено 60 млн. євро (25 млн. євро за 2005 р. та 35 млн. євро за 2006 р.).⁷⁷ З 2007 р. новою програмою фінансування для Хорватії стала IPA (Instrument for Pre-accession Assistance). Програма розрахована на надання перед вступної допомоги для усіх країн-реципієнтів Процесу стабілізації та асоціації. Основними компонентами програми IPA є транскордонна співпраця, розвиток сільського господарства, регіональний розвиток, транзитна допомога й розбудова інституцій, розвиток людського потенціалу. Загальний обсяг фінансової допомоги в рамках програми за період 2007-2009 рр. склав 3,961 млрд. євро, з них Хорватії було виділено 438,5 млн. євро. Основна частина коштів спрямовувалась на захист навколишнього середовища (5305 млн. євро), транспорт (53,5 млн. євро), на розвиток регіональної конкуренції було виділено 34,9 млн. євро й на людські ресурси 38,3 млн. євро.⁷⁸ В період з 2009-2011 рр.

⁷⁵ Program SAPARD. URL: <http://www.strategija.hr/Default.aspx?sec=37>. (дата звернення: 30.10.2022)

⁷⁶ Opće informacije o programu Phare, STRATEGIJA.HR. URL: <http://www.strategija.hr/Default.aspx?sec=35>. (дата звернення: 30.10.2022)

⁷⁷ Povjerenik Samecki potiče Hrvatsku da investicije EU-a koristi kao odskočnu dasku za gospodarski rast. URL: <http://www.delhrv.ec.europa.eu/?lang=hr&content=2262>. (дата звернення: 30.10.2022)

⁷⁸ Fabio B. Hrvatska gubi 750 milijuna eura. *Globus*. Europarpress holding. 2008. S. 15-17.

фінансова допомога Хорватії становила 264,7 млн. євро (2009 р. – 49,7 млн. євро, 2010 р. – 56,8 млн. євро, 2011 р. – 58,2 млн. євро).⁷⁹

1 липня 2013 р. Республіка Хорватія стала офіційним 28-м членом Європейського Союзу, що стало шостим розширенням ЄС з 1950 р. В рамках «політики згуртування» Європейського Союзу (Cohesion policy, політика яка має на меті покращення економічного добробуту регіонів ЄС, а також запобігання регіональній диспропорції) Хорватія отримала фінансову допомогу. Завдяки «політиці згуртування» у Хорватії станом на 2020 р. 6 880 підприємств отримали фінансову підтримку, 315 000 сімей отримали доступ до швидкісної мережі інтернет, також 2 млн. людей в Славонії, Істрі та на острові Кирк отримали допомогу щодо покращення водопостачання й очищення стічних вод. Важливою сферою фінансування ЄС в Хорватії є наука та інновації, відповідно, Хорватія отримала 71,9 млн. євро в рамках програми «Горизонт 2020». Програма присвячена розбудові потенціалу університетів та науково-дослідних організацій. Європейський Союз фінансує проект електронних шкіл, який спрямований на збільшення використання цифрових технологій у 150 хорватських школах. Наступною сферою фінансування є медична, завдяки прямим інвестиціям ЄС у Загребі розроблено інноваційну робототехніку для нейрохірургії.⁸⁰

Приєднання Хорватії до Європейського Союзу відбулося в період тривалої економічної рецесії, яка настала під час світової фінансово-економічної кризи й тривала до 2015 р. Хорватія постраждала від світової фінансової кризи сильніше ніж країни Центральної і Східної Європи, внаслідок чого в період з 2009 по 2014 рр. ВВП Хорватії знизився на 12%. Станом на 2015 р. ВВП збільшився на 1,6 %, а у 2016 р. на 2,8 %.⁸¹

Найбільш вагомим результатом членства Хорватії в Євросоюзі стало збільшення зовнішньої торгівлі і покращення платіжних балансів. У період з

⁷⁹ Croatia: IPA Regional Development Programmes, 2011. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/ipa/croatia/. (дата звернення: 30.10.2022)

⁸⁰ GROWING TOGETHER: EU SUPPORT TO CROATIA SINCE 2013. European Commission report. 2020. URL: http://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_growing-together_hr_en.pdf. (дата звернення: 30.10.2022)

⁸¹ Князев Ю. Хорватия после вступления в Евросоюз. *Свободная мысль*. 2018. URL: <http://svom.info/entry/745-horvatiya-posle-vstupleniya-v-evrosoyuz/> (дата звернення: 30.10.2022)

2013-2015 рр. різко зріс товарообіг Республіки Хорватія з країнами-членами ЄС. Зокрема імпорт Хорватії з ЄС в 2013 р. складав 73,9% від загального імпорту, а в 2015 р. склав 78%. Щодо експорту країни в ЄС, то в 2013 р. експорт становив 61,8% від загального експорту країни, а в 2015 р. 66,6%. Найбільшими торговельними партнерами Хорватії в ЄС в цей період стали Італія, Німеччина, Словенія та Австрія. В 2015 р. збільшився експорт до Австрії шкіряних виробів й автомобілів, до Німеччини обладнання, транспортних засобів й верстатів, а до Словенії автомобілів, верстатів й електроенергії.⁸²

У період 2015-2018 рр. сукупний експорт товарів і послуг Республіки Хорватія до ЄС зріс на 9,2%, а імпорт зріс на 8,9%. Як експорт так і імпорт зросли у всіх галузях, але в енергетиці скоротилися через падіння цін на енергоносії. Імпорт товарів зріс на 7,9% і досяг 18,5 млрд. євро, а експорт зріс на 11,2% й досяг 11,5 млрд. євро. Збільшилась кількість продажів медикаментів, шкіряних виробів, побутової техніки й автомобілів. Варто зазначити, що експорт послуг збільшився на 8,9% і досяг 20% ВВП Хорватії⁸³. Станом на 2018 р. найважливішими галузями економіки Хорватії стали оптова й роздрібна торгівля, транспорт й продукти харчування (23,1%), промисловість (20,4%), державне управління, оборона, освіта, охорона здоров'я та соціальна робота (15,5 %). Торгівля всередині ЄС становила 68% експорту Хорватії, тоді як за межами ЄС 9% надходило до Боснії та Герцеговини й 4% до Сербії. Що стосується імпорту, 78% надходило з держав-членів ЄС.⁸⁴

Протягом 2014-2019 рр. експорт Хорватії зріс на 2,01 млрд. дол., з 15,6 млрд. дол. у 2014 р. до 17,6 млрд. дол. у 2019 р. відповідно.⁸⁵ Що стосується імпорту, то основними товарами імпорту Хорватії є нафта-сирець (1,63 млрд. дол.), автомобілі (1,47 млрд. дол.), нафтопродукти (1,4 млрд. дол.), медикаменти (869 млн. дол.) та електроенергія (784 млн. дол.). Головними

⁸² Там же.

⁸³ Там же.

⁸⁴ Croatia overview. Trade and economy. An official website of the European Union. 2018. URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/croatia_en#trade-and-economy. (дата звернення: 30.10.2022)

⁸⁵ The observatory of economic complexity. Croatia. 2019. URL: <https://oec.world/en/profile/country/hrv#top> (дата звернення: 30.10.2022)

імпортерами Хорватії є Німеччина (15%), Італія (13%), Словенія (11%), Угорщина (8%) та Австрія (7%). Ринок ЄС становить 68% від експорту Хорватії. Основними товарами експорту є нафтопродукти (1,1 млрд. дол.), медикаменти (695 млн. дол.), автомобілі (430 млн. дол.), кров, вакцини, лікувальні сироватки й хімічні речовини (430 млн. дол.) та деревина (429 млн. дол.). Експортує Хорватія переважно до Італії (14%), Німеччини (13%), Словенії (11%), Боснії і Герцеговини (9%) та Австрії (6%).⁸⁶

Станом на 2020 р., на торгівлю всередині ЄС припадає 67% експорту Хорватії (Німеччина 13%, Італія 12% і Словенія 10%), тоді як за межами ЄС 9% припадає на Боснію та Герцеговину та 5% на Сербію.⁸⁷ (Див. Додаток 2)

Для розуміння характеру взаємодії ЄС та Хорватії необхідно проаналізувати витрати країни та надходження до неї у бюджеті ЄС (Див. Додаток 3)⁸⁸. В період з 2014 по 2020 рр. загалом Хорватія отримана 8,6 млрд. євро із бюджету ЄС, натомість внески Хорватії до бюджету ЄС склали 3,2 млрд. євро (Додаток 4).⁸⁹

Згідно з даними Євростату, Хорватський імпорт товарів до ЄС у 2021 році зріс на 23% порівняно з 2020 роком, а експорт товарів до Хорватії – на 13%. У період з 2020 по 2021 рік експорт в межах ЄС зріс на 20% у всіх країнах-членах ЄС. Найбільшого зростання, на 31%, досягла Хорватія.⁹⁰ Протягом 2014-2020 років щорічно ЄС вкладало до Хорватії більше коштів, ніж отримувало внесками до бюджету ЄС. Загальна сума різниці досягла 5,5 млрд. євро. Хорватія порівняно із іншими країнами ЄС має незначний економічний

⁸⁶ Eurostat. Trade in goods by top 5 partners, *Croatia*. Eurostat, 2018. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/WDN-20190320-1> (дата звернення: 30.10.2022)

⁸⁷ Croatia. EU. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/croatia_en (дата звернення: 30.10.2022)

⁸⁸ EU spending and revenue. Interactive chart showing the EU spending and revenue for the 2014-2020 period by year and by country. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2014-2020/spending-and-revenue_en (дата звернення 30.10.2022)

⁸⁹ Croatia. EU. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/croatia_en (дата звернення: 30.10.2022)

⁹⁰ Robna razmjena republike hrvatske s inozemstvom u 2021. URL: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29548> (дата звернення: 30.10.2022)

потенціал. За рівнем ВВП Хорватії досягає 0,4% від загального ВВП усіх країн ЄС, що дозволяє країні зайняти 21 місце серед інших країн.⁹¹ (Додаток 5)

Отже, активний процес інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу розпочався з 2000 р., оскільки з 1991 р. головним завданням країни було міжнародне визнання та встановлення дипломатичних відносин з країнами світу. На євроінтеграційному шляху Хорватії ЄС використовував регіональний підхід, розглядаючи Республіку Хорватія разом з країнами Західних Балкан. Після вступу Хорватії до Євросоюзу у 2013 р., між країною та регіональним об'єднанням ведеться активний політичний діалог та торговельно-економічна, безпекова, інвестиційна співпраця.

2.2 Особливості білатеральних відносин з ключовими партнерами

До початку 21 ст. відносини між Республікою Хорватія та Європейським Союзом не були інституціоналізовані, проте відносини із західноєвропейськими державами повноцінно розвивалися. Ключовими партнерами Республіки Хорватія у Західній Європі виступають Німеччина, Італія та Словенія.

Німеччина та Австрія стали першими європейськими країнами в 1991 р., які почали лобіювати незалежність Хорватії й схилили до визнання її незалежності всі європейські країни. Важливо зазначити той факт, що Німеччина надала Хорватії значну гуманітарну допомогу та прийняла найбільшу кількість біженців з країни, надала найбільшу фінансову допомогу Хорватії в 1991 р., виділивши 50 млн. німецьких марок на будівництво житла для тимчасово переміщених осіб у Вуковарі, Чепіні й Карловцю.⁹²

Республіка Хорватія та Німеччина встановили дипломатичні відносини 15 січня 1992 р. Відтоді країни встановили постійний політичний діалог. В період 1991-1992 рр. хорватсько-німецькі відносини відносно послабилися, зокрема через авторитарні нахили Ф. Туджмана, а також через проблеми

⁹¹ List of European Union countries by GDP. International Monetary Fund World Economic Outlook. URL: <https://statisticstimes.com/economy/european-union-countries-by-gdp.php> (дата звернення: 30.10.2022)

List of European countries by GDP. International Monetary Fund World Economic Outlook. URL: <https://statisticstimes.com/economy/european-countries-by-gdp.php> (дата звернення: 30.10.2022)

⁹² Lukić R. Hrvatska od osamostaljenja. Rat, politika, društvo, vanjski odnosi. Zagreb. Golden marketing-Tehnička knjga, 2013. P.473.

співпраці Хорватії з Гаазьким трибуналом й втручання в конфлікт у Боснії й Герцеговині. Проте позитивним моментом у двосторонніх відносинах стало те, що Німеччина посприяла щоб за агресивну політику Ф. Туджмана проти Загреба не були введенні економічні санкції.⁹³

На двосторонні відносини між країнами в 1990-ті рр. також вплинули з одної сторони велика кількість інтегрованого хорватського населення в Німеччині (станом на 2004 р. 229 тис. осіб), з іншого – велика кількість німецьких туристів, німецькі інвестиції й активне вивчення мови в хорватських школах.

Німеччина також виступала у ролі посередника (разом з США) між боснійцями й хорватами у підписанні 29 березня 1994 р. Вашингтонської угоди, й пізніше керувала окремими питаннями щодо Дейтонської угоди. В період 1995-1997 рр. хорватсько-німецькі відносини стали прохолоднішими, ФРН підтримувала незалежність та територіальну цілісність Хорватії, але виступала проти військового вирішення цієї проблеми Загребом та проти політики Хорватії щодо сербських біженців у 1995 р.

На початку 2000-х рр. відносини Республіки Хорватії та Німеччини почали покращуватися, ФРН активно підтримувала євроінтеграційні прагнення Хорватії та всіляко сприяла цьому процесу. Німеччина підтримувала всі зусилля щодо вирішення прикордонної суперечки Хорватії та Словенії, через яку остання блокувала переговори щодо членства Хорватії в ЄС з грудня 2008 р. до жовтня 2009 р. Зокрема, на спільній прес-конференції разом з прем'єр-міністром Словенії М. Шареком в жовтні 2018 р., А. Меркель висловила надію, що члени Євросоюзу Хорватія та Словенія досягнуть врегулювання своєї тривалої двосторонньої суперечки.⁹⁴

У двосторонніх відносинах присутні регулярні політичні візити, але за останні роки пандемія перенесла низку зустрічей в онлайн формат. Німеччина та Хорватія також використовують численні зустрічі на найвищому рівні, а

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Simsek A. Germany urges dialogue to solve Slovenia-Croatia row. *AA News Broadcasting System*. 2018. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/germany-urges-dialogue-to-solve-slovenia-croatia-row/1280187>. (дата звернення: 17.11.2022)

також в межах політичних органів Європейського Союзу для тісної співпраці в різних галузях. Зокрема, 28 серпня 2018 р. на зустрічі в Берліні, А. Меркель та прем'єр-міністр Хорватії обговорили ухвалення Плану Дій, спрямованого на зміцнення економічного та політичного співробітництва між країнами. Під час зустрічі обговорювалось питання територіальної цілісності Косова та варіантів врегулювання суперечки між Сербією та Косово, питання відносин Хорватії та Боснії і Герцеговини, а саме підтримка євроінтеграції останньої, а також питання тісної двосторонньої співпраці в рамках ЄС, підтвердженням є те, що політичні партії Пленковича та Меркель – Хорватський демократичний союз та Християнсько-демократичний союз Німеччини входять до однієї політичної партії на європейському рівні – Європейської народної партії.⁹⁵

Двосторонній План дій, підписаний міністрами закордонних справ Німеччини та Хорватії 7 березня 2019 р. й продовжений до 2022 р. ще більше зміцнює відносини між країнами. У вересні 2019 р. міністр закордонних та європейських справ Хорватії Гордан Грліч Радман відвідав Федеративну Республіку Німеччину й зустрівся зі своїм німецьким колегою Гайко Маасом. Під час зустрічі міністри обговорили актуальні питання Євросоюзу, стратегічний порядок денний, розширення та Брекзит, основні зовнішньополітичні цілі Хорватії, а саме вступ до Єврозони та Шенгенської зони.⁹⁶

Торговельно-економічна співпраця Хорватії та Німеччини відбувається як в двосторонньому порядку так і в рамках Європейського Союзу. Зокрема, через програми передвступної допомоги CARDS, SAPARD, PHARE, ISPA та IPA. Якщо у період 1991-2000 рр. у торговельному відношенні Німеччина для Хорватії була на 3 місці, то у період з 2013-2015 рр. різко зріс товарообіг Республіки Хорватія з країнами-членами Євросоюзу й Німеччина опинилася на другому місці серед торговельних партнерів й основними товарами експорту

⁹⁵ Vladislavljjevic A. Merkel, Plenkovic Discuss Germany-Croatia "Action Plan". *BalkanInsight*. 2018. URL: <https://balkaninsight.com/2018/08/28/croatian-pm-talks-with-german-chancellor-about-future-of-croatia-western-balkan-08-28-2018/>. (дата звернення: 17.11.2022)

⁹⁶ FM Grlic Radman visits Germany, Ministry of Foreign and European Affairs, Republic of Croatia, 2019. URL: <https://mvep.gov.hr/press-22794/fm-grlic-radman-visits-germany/196369>. (дата звернення: 17.11.2022)

Хорватії до ФРН стали обладнання, транспортні засоби й верстати. Протягом 2014-2019 рр. експорт Хорватії зріс на 2,01 млрд. дол., з 15,6 млрд. дол. у 2014 р. до 17,6 млрд. дол. у 2019 р. відповідно⁹⁷. Щодо імпорту, то Німеччина охоплює 15% від загального (основні товари: автомобілі, нафтопродукти, медикаменти, електроенергія), в експорті ФРН охоплює 13% (основні товари: нафтопродукти, автомобілі, ліки, деревина).⁹⁸

За даними Обсерваторії економічної складності, у 2020 р. Німеччина експортувала до Хорватії товарів на суму 3,82 млрд. дол. й основними товарами стали автомобілі (276 млн. дол.) та медикаменти (206 млн. дол.). Протягом останніх 25 років експорт Німеччини до Хорватії зріс на 3,76 % у річному вимірі з 1,52 млрд. дол. у 1995 р. до 3,82 млрд. дол. у 2020 р.⁹⁹

Хорватія у 2020 р. експортувала до Німеччини товарів на суму 2,16 млрд. дол. Основними позиціями були автомобілі (131 млн. дол.), шкіряне взуття (113 млн. дол.) ізолюваний провід (96,2 млн. дол.). Протягом останніх 25 років експорт з Хорватії до Німеччини зріс у річному обчисленні на 2,97%, з 1,04 млрд. дол. у 1995 р. до 2,16 млрд. дол. у 2020 р.¹⁰⁰

У серпні 2022 р. Німеччина експортувала з Хорватії товарів на суму 366 млн., та імпортувала на суму 185 млн., в результаті чого торговельний баланс склав 181 млн. євро. З серпня 2021 р. по серпень 2022 р. експорт Німеччини до Хорватії зріс на 45,1 млн. євро, (14,1%) з 321 млн. євро до 366 млн. євро, тоді як імпорт зріс на 44,3 млн. євро (31,5%) з 141 млн. євро до 185 млн. євро.¹⁰¹

Двостороннє культурне співробітництво Хорватії та Німеччини базується на хорватсько-німецькій культурній угоді від 26 серпня 1996 р., яка набула чинності 23 січня 1998 р. Пріоритетними напрямками співпраці є сприяння мобільності у науці та вищій освіті, а також збереження й зміцнення помітної

⁹⁷ The observatory of economic complexity. *Croatia*. 2019. URL: <https://oec.world/en/profile/country/hrv#top> (дата звернення: 17.11.2022)

⁹⁸ Eurostat. Trade in goods by top 5 partners, *Croatia*. Eurostat, 2018. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/WDN-20190320-1> (дата звернення: 17.11.2022)

⁹⁹ The observatory of economic complexity, *Germany/Croatia*, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/deu/partner/hrv>. (дата звернення: 17.11.2022)

¹⁰⁰ The observatory of economic complexity, *Germany/Croatia*, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/deu/partner/hrv>. (дата звернення: 17.11.2022)

¹⁰¹ Ibidem.

ролі німецької мови в хорватській системі освіти (майже 30% усіх учнів хорватських шкіл вивчають німецьку мову як першу або другу іноземну). Гете-інститут, Німецька служба академічних обмінів і Центральне агентство шкіл за кордоном активно працюють у Хорватії. Майже з трьома мільйонами німецьких туристів у 2022 р. Німеччина стала найбільшим джерелом для Хорватії. Хорвати, натомість є шостою за чисельністю національною меншиною в Німеччині. Станом на 2021 р. в Німеччині налічується понад 420 тис. осіб з хорватським громадянством.¹⁰²

Відносини Хорватії та Італії мали досить складне історичне підґрунття, зокрема це стосується періоду Другої Світової війни, оскільки під владою Рима перебували низка хорватських територій (Істрія, міста Рієка та Задар й острови в Адріатичному морі), а хорвати зазнавали значного тиску з боку уряду Б. Муссоліні. Проте на початку 1990-х рр. відносини Хорватії та Італії значно покращились, остання будучи членом Європейського Союзу повністю змінила свою зовнішню політику та не мала жодних територіальних претензій до Республіки Хорватія.¹⁰³

Італія визнала незалежність Республіки Хорватія 17 січня 1992 р. й відтоді між країнами встановився постійний політичний діалог. Італія, як і інші країни Європейського Союзу надавала значну матеріальну та гуманітарну підтримку Хорватії та приймала воєнних біженців. Основним питанням у двосторонніх відносинах в період 1990-2000 рр. став захист прав італійських меншин у Хорватії. Зокрема, 15 січня 1992 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Хорватією, Італією та Словенією щодо захисту прав італійських меншин в Хорватії та Словенії. Навіть за президенства Ф. Туджмана, всім громадянам італійського походження на законодавчому рівні були забезпечені всі права.¹⁰⁴ До 2013 р. Італія застосовувала регіональний

¹⁰²Germany and Croatia: bilateral relations, Federal Foreign Office, Germany, 2022. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/kroatien-node/croatia/228804>. (дата звернення: 17.11.2022)

¹⁰³ Dimitrijevic B. Bitka za Trst (1945-1954). *Despot Infinitus*, Zagreb. 2014. P. 272.

¹⁰⁴ Демешук А. Відносини Республіки Хорватія з країнами ЄС (1992-1999 рр.). *Європейські історичні студії*. 2019. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/vidnosyny-respubliky-horvatiya-z-krayinamy-yes-1992-1999-rr/>. (дата звернення: 17.11.2022)

підхід у зовнішній політиці щодо Республіки Хорватія й підтримувала останню на євроінтеграційному шляху.

Активний політичний діалог між країнами розпочався зі вступу Хорватії до ЄС, зокрема вже в листопаді 2013 р. було проведено тристоронню зустріч Італія-Хорватія-Словенія на рівні заступника міністра закордонних справ. Головними питаннями зустрічі стали Балкани та процес розширення Європейського Союзу, спільна оборонна стратегія, співпраця щодо контролю міграційних потоків у Середземному морі та розвиток стратегії Адріатико-Іонічного макрорегіону ЄС. Зустріч дозволила створити тристоронню робочу групу з інфраструктури та енергетики, яка була прийнята на Венеціанському саміті щодо посилення конкурентоспроможності у верхній частині Адріатики.¹⁰⁵

Республіка Хорватія та Італія проводять засідання Координаційної ради комітетів, зокрема таке засідання було проведено 30 листопада 2020 р. у Загребі з метою подальшого вдосконалення політичного, економічного, транскордонного та міжрегіонального співробітництва. З цією метою, дві сторони взяли на себе зобов'язання активізувати двосторонній діалог на високому політичному рівні. Двостороння співпраця буде посилена через програму транскордонного співробітництва Interreg 2021-2027 рр.

Сторони домовились про проведення регулярних політичних консультацій щодо ситуацій в Південно-Східній Європі та можливостей спільного підходу у вирішенні питань, що стосуються регіону, підтвердили однозначну підтримку європейської перспективи Західних Балкан й сконцентрували увагу на роботі над просуванням і розвитком регіону через Адріатико-Іонічну ініціативу і стратегію ЄС для Адріатично-Іонічного регіону (EUSAIR). Італія також підтримує інтерес Хорватії долучитися до неформальних зустрічей середземноморських країн, які збираються у форматі MED7.

¹⁰⁵ Italy-Croatia-Slovenia trilateral meeting, *Press rerease*, Italian Government, 2013. URL: https://www.esteri.it/en/sala_stampa/archivionotizie/comunicati/2013/11/20131122_dassu_italia_croazia/. (дата звернення: 18.11.2022)

Торговельно-економічні відносини між країнами традиційно розпочалися з інвестицій в рамках політики розширення Європейського Союзу, а саме через програми передвступної допомоги CARDS, SAPARD, PHARE, ISPA та IPA. Ще у листопаді 1996 р. між урядом Республіки Хорватія та урядом Італії було підписано угоду про сприяння та захист інвестицій. Якщо у період 1991-2000 рр. у торговельному відношенні Італія поступалася місцем Словенії, й в по імпорту для Хорватії займала друге місце, 19,77% від загального імпорту (909 млн. дол.), по експорту займала третє місце, 17,06% від загального експорту Хорватії (761 млн. дол.), то у період 2014-2019 рр. Італія є першою країною партнером по експорту Хорватії в рамках торгівлі ЄС (14%) й другою по імпорту (13%).¹⁰⁶

У 2020 р. Італія експортувала до Хорватії товарів на 3,19 млрд. дол., основними товарами виступають нафтопродукти (303 млн. дол.), трикотажні вироби (118 млн. дол.), човни для відпочинку (65,6 млн. дол.). Протягом останніх 25 років експорт Італії до Хорватії зріс у річному обчисленні на 2,63%, з 1,67 млрд. дол. у 1995 р. до 3,19 млрд. дол. у 2020 р.

У 2020 р. Хорватія експортувала до Італії товарів на 2,11 млрд. дол., основними продуктами стали кукурудза (129 млн. дол.), деревина (93,2 млн. дол.) та нафта (77,4 млн. дол.). Протягом останніх 25 років експорт Хорватії до Італії зріс на 2,8% у річному обчисленні з 1,06 млрд. дол. у 1995 р. до 2,11 млрд. дол. у 2020 р.

В обох країнах однією з найбільш розвинутих галузей є туристична, тому доцільно проаналізувати й експорт послуг. У 2020 р. Італія експортувала до Хорватії послуг на суму 350 млн. дол., серед них на подорожі припадає 121 млн. дол., на бізнес-послуги 16 млн. дол. і на транспорт 73,7 млн. дол. Хорватія, в свою чергу, у 2020 р. експортувала до Італії послуги на суму 533 млн. дол., на подорожі 414 млн. дол., бізнес-послуги 48,2 млн. дол., на культурні та рекреаційні послуги 25,1 млн. дол.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Eurostat. Trade in goods by top 5 partners, Croatia. Eurostat, 2018. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/WDN-20190320-1> (дата звернення: 18.11.2022)

¹⁰⁷The observatory of economic complexity, Italy/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/ita/partner/hrv>. (дата звернення: 18.11.2022)

Ще одним фінансовим інструментом підтримки співпраці між країнами, які виходять на Адріатичне море є програма транскордонного співробітництва «Італія-Хорватія» на 2014-2020 рр. Програма дає можливість сторонам обмінюватися знаннями та досвідом, тестувати доцільність нових політик та підтримувати інвестиції шляхом створення нових бізнес-моделей. Співробітництво в рамках даної програми було зміцнено попередніми проектами в рамках IPA Adriatic CBC, SEE та MED Programs 2007-2013 рр. Загальний бюджет програми становить 236,5 млн. євро, з яких близько 201 млн. євро надходить з Європейського фонду регіонального розвитку.¹⁰⁸

У травні 2022 р. Хорватія та Італія підписали угоду про демаркацію виключних економічних зон. Угода визначає демаркаційну лінію виключних економічних зон та назавжди регулює демаркацію з Італією відповідно до міжнародного права. Підписання угоди ознаменувало новий етап у двосторонніх відносинах між Хорватією та Італією й привернуло увагу до Адріатичного моря.¹⁰⁹

Щодо безпекової співпраці, сторони оголосили про свій намір брати участь у двосторонніх переговорах щодо укладення Меморандуму про взаємопорозуміння з особливим наголосом на покращенні співпраці поліції у боротьбі з незаконним обігом наркотиків й намір вирішувати проблему незаконної міграції в рамках Євросоюзу.

У співпраці в сфері культури Італія та Хорватія погодились координувати співпрацю в рамках ЄС, відповідно до Декларації міністрів культури та медіа Європейського Союзу укладеної в квітні 2020 р. й виконувати програму 2021-2025 рр., яка спрямована на продовження співпраці митців та працівників культури та забезпечення умов для продовження творчої діяльності у відповідності до епідеміологічних умов.¹¹⁰

¹⁰⁸ Interreg Italy-Croatia, European Regional Development Fund, 2020. URL:<https://interreg.eu/programme/interreg-italy-croatia/> . (дата звернення:18.11.2022)

¹⁰⁹ Croatia, Italy sign agreement on exclusive economic zone demarcation, 2022. URL:<https://n1info.hr/english/news/croatia-italy-sign-agreement-on-exclusive-economic-zone-demarcation/>. (дата звернення:18.11.2022)

¹¹⁰ Interreg Italy-Croatia, European Regional Development Fund, 2020. URL:<https://interreg.eu/programme/interreg-italy-croatia/> . (дата звернення:18.11.2022)

Наступним основним партнером Хорватії в Європейському Союзі виступає Словенія. Після здобуття незалежності, в 1992 р. у відносинах Хорватії та Словенії виникли проблеми, найбільшу увагу привернув прикордонний спір, точніше рішення арбітражу, який надавши Словенії 2/3 Піранської затоки, не надав доступ до Адріатичного моря, а отже до міжнародних вод. Цей період є специфічним для хорватсько-словенських відносин, це єдиний час коли Словенія мала явну політичну перевагу, оскільки вона приєдналася до Євросоюзу в 2004 р., і таким чином мала можливість впливати на умови вступу Хорватії. В період з грудня 2008 р. по жовтень 2009 р. Словенія блокувала вступ Хорватії до Європейського Союзу через прикордонну суперечку. У двосторонніх відносинах мали місце і суперечки щодо валютних заощаджень несловенських вкладників у словенських банках і питання електроенергії з атомної електростанції в Кршко, яка фінансується спільно.¹¹¹

Вступ Хорватії до ЄС у 2013 р. розширив можливості транскордонного співробітництва зі Словенією. З 2013 р. обидві країни продають свою індустрію туризму в Азії та за її межами. З 2014 р. Люблянська та Загребська фондові біржі проводять спільні Дні інвестора. Енергетичний союз ЄС сприяє покращенню координації між двома країнами щодо з'єднань електроенергії та трубопроводів.¹¹²

Між країнами активно ведеться політичний діалог, до прикладу в липні 2022 р. Міністр закордонних та європейських справ Г. Радман прийняв з офіційним візитом міністра закордонних справ Словенії Т. Файон. Під час переговорів йшлося про поглиблення двосторонніх відносин, співпрацю в європейському та міжнародному форматах та зміцнення економічного співробітництва, європейську перспективу для країн Західних Балкан.¹¹³

¹¹¹ Saravanja G. Croatia and Slovenia: Two natural allies. 2019. URL: <https://imelum.com/croatia-slovenia-two-natural-allies/>. (дата звернення: 18.11.2022)

¹¹² Ibidem.

¹¹³ Croatia, Slovenia two friendly countries; close cooperation to continue, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/press-22794/croatia-slovenia-two-friendly-countries-close-cooperation-to-continue/248220>. (дата звернення: 18.11.2022)

Вступ Хорватії до Європейського Союзу відкрив можливості фінансування для сприяння співпраці. Наприклад Програма співпраці INTERREG V-A Словенія – Хорватія (основний документ, що встановлює рамки для транскордонного співробітництва між країнами) виділила 46 млн. євро з Європейського фонду регіонального розвитку на період 2014-2020 рр. для транскордонної співпраці.

З точки зору іноземних інвестицій, за даними Національного банку Хорватії, з 1993 р. Словенія інвестувала майже 1,4 млрд. євро і є номінальним найбільшим інвестором у Хорватії. З точки зору хорватських інвестицій, Словенія посідає третє місце з майже 1 млрд. євро інвестованих з 1993 р.¹¹⁴

Торговельно-економічні відносини Хорватії та Словенії, у період 2014-2019 рр. як в імпорті, так і в експорті Словенія посідала третє місце для Хорватії й складала 11% від загального імпорту та експорту в європейські країни.¹¹⁵ Станом на 2020 р. Словенія експортувала до Хорватії товарів на 2,98 млрд. дол. Основними товарами були електроенергія (246 млн. дол.), медикаменти (200 млн. дол.) та автомобілі (169 млн. дол.). Протягом останніх 25 років експорт Словенії до Хорватії зріс на 4,92% у річному обчисленні з 896 млн. дол. у 1995 р. до 2,98 млрд. дол. у 2020 р.¹¹⁶

Хорватія експортувала до Словенії в 2020 р. на 1,73 млрд. дол. Основними товарами експорту були алюмінієве покриття (141 млн. дол.), автомобілі та автозапчастини (117 млн. дол.) та скляні пляшки (49 млн. дол.). Протягом останніх 25 років експорт Хорватії до Словенії зріс на 4,05% в річному обчисленні з 641 млн. дол. у 1995 р. до 1,73 млрд. дол. у 2020 р.¹¹⁷

Щодо експорту послуг, у 2020 р. Словенія експортувала до Хорватії послуг на 529 млн. дол., найбільшими за вартістю виступали подорожі (195

¹¹⁴ Saravanja G. Croatia and Slovenia: Two natural allies. 2019. URL: <https://imelum.com/croatia-slovenia-two-natural-allies/>. (дата звернення: 18.11.2022)

¹¹⁵ Eurostat. Trade in goods by top 5 partners, Croatia. Eurostat, 2018. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/WDN-20190320-1>. (дата звернення: 18.11.2022)

¹¹⁶ The observatory of economic complexity, Slovenia/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/svn/partner/hrv?dynamicBilateralTradeSelector=year2000>. (дата звернення: 18.11.2022)

¹¹⁷ Ibidem.

млн. дол.), бізнес послуги (93,9млн. дол.) і транспорт (90,2 млн. дол.). Натомість Хорватія експортувала до Словенії послуг на 811 млн. дол., серед них подорожі (587 млн. дол.), бізнес послуги (110 млн. дол.) та послуги зв'язку (35,5 млн. дол.).¹¹⁸

Щодо співпраці в галузі культури, то обидві країни ще з 2015 р. наголосили на поглибленій співпраці. Станом на 2015 р. Хорватія фінансувала 35 мистецьких програм, які демонструвалися у Словенії. А головними сферами для співпраці залишаються збереження культурної спадщини, культурний туризм та мистецька індустрія, зокрема в мистецькій індустрії Хорватії працює близько 120 тисяч осіб.¹¹⁹

Отже, ключовими партнерами Республіки Хорватія в Західній Європі є Німеччина, Італія та Словенія. Всі три країни регіону є найбільшими торговельними партнерами Хорватії та ведуть активний політичний діалог з країною, співпрацюють в сфері безпеки, культури та інвестицій. Проте існують і проблемні питання у двосторонніх відносинах, зокрема прикордонна суперечка, в результаті якої Словенія блокувала вступ Хорватії до Європейського Союзу.

Висновок до розділу 2

Загалом співпраця Республіки Хорватія та Європейського Союзу розпочалася з міжнародного визнання країни 12 січня 1992 р. й надалі Хорватія активно втілювала свої інтеграційні прагнення в межах регіонального підходу ЄС. Із підписанням Угоди про стабілізацію та асоціацію між Європейським Союзом та Республікою Хорватія обидві сторони домовились про встановлення регулярного політичного діалогу, який сприятиме тіснішій співпраці й буде підтримувати політичні та економічні зміни в Хорватії. Політичний діалог Хорватії та ЄС має позитивну динаміку, зокрема, включає підтримку державами-членами Євросоюзу приєднання Хорватії до Шенгенської зони та введення спільної валюти євро. Країни-члени ЄС стали основними

¹¹⁸Ibidem.

¹¹⁹Culture Cooperation Accord Planned with Croatia, *The Slovenia Times*. 2015.URL: <https://sloveniatimes.com/culture-cooperation-accord-planned-with-croatia/> . (дата звернення:18.11.2022)

партнерами Хорватії в торговельно-економічній та безпековій сферах співпраці, а найбільш вагомим результатом членства Хорватії в Євросоюзі стало збільшення зовнішньої торгівлі і покращення платіжних балансів й участь у спільних безпекових ініціативах НАТО та Європейського Союзу.

Ключовими партнерами Республіки Хорватія в Західній Європі виступають Німеччина, Італія та Словенія. Країни є головними торговельними партнерами Хорватії й ведуть активний політичний діалог, основними питаннями якого є процес розширення Європейського Союзу, спільна оборонна стратегія, співпраця щодо контролю міграційних потоків, розвиток туристичної сфери та розвиток стратегії Адріатико-Іонічного макрорегіону ЄС.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ХОРВАТІЇ ЩОДО БАЛКАНСЬКИХ КРАЇН

Після розпаду Югославії утворились нові незалежні держави Сербія, Боснія і Герцеговина, Північна Македонія, Словенія, Чорногорія, Хорватія та два автономні краї, що були в складі Сербії – Косово та Воєводина. Країни почали самостійно встановлювати зовнішні відносини на міжнародній арені й поступово встановлювати дипломатичні відносини з сусідами. Боснія і Герцеговина та Північна Македонія визнали Хорватію у 1992 року, у 1996 році Хорватію визнала Сербія, у 2006 – Чорногорія, у 2008 р. – Косово. Відповідно до термінів визнання відбулося встановлення дипломатичних відносин. Республіка Хорватія одна з перших країн Західних Балкан, яка вступила до Європейського Союзу й підтримує країни регіону на євроінтеграційному шляху.

Хорватія та балканські країни співпрацюють у політичному, економічному та безпековому вимірах. Зокрема якщо аналізувати торговельні відносини, то необхідно відзначити, що найбільший товарооборот Хорватія має із Боснією і Герцеговиною (5,46% загального товарообороту Хорватії), Сербією (3,58%), Північною Македонією (0,52%), Чорногорією (0,50%) та Косово (0,25%). В Додатку 6 наведені загальні обсяги зовнішньої торгівлі Хорватії із даними країнами.

3.1. Відносини Хорватії та Боснії і Герцеговини

Боснія і Герцеговина визнала Хорватію 24 січня 1992 р. і вже 21 липня 1992 р. між країнами встановлено дипломатичні відносини. Нинішня форма двосторонніх відносин була закладена у Дейтоні 1995 р., коли Республіка Хорватія як одна з країн, що підписали Загальну рамкову угоду про мир у Боснії і Герцеговині (Дейтонська угода), взяла на себе відповідальність за підтримку міжетнічного миру, політичної та соціальної стабільності в Боснії і Герцеговині, надання допомоги етнічним хорватам в країні та участі у Раді з імплементації миру, гарантування суверенітету та територіальної цілісності

Боснії і Герцеговини. Ці зовнішньополітичні принципи у двосторонніх відносинах між країнами не завжди повністю дотримувалися.

Існує довгий список проблем, які обтяжують сполучення між Сараєво та Загребом: невизначений міждержавний кордон, будівництво Пелешацького мосту, торгові бар'єри для сільськогосподарської продукції. Окрім того значно погіршилися двосторонні відносини між Боснією і Герцеговиною та Хорватією в останні три роки після того, як Міжнародний суд у Гаазі виніс остаточний вердикт у справі т.зв. Герцег-Боснійської шістки, і постановив, що існувала спільна злочинна організація проти Боснії і Герцеговини, за якою стояло тодішнє хорватське державне керівництво на чолі з президентом Франьо Туджманом і міністром оборони Гойко Шушкою.¹²⁰

Трьома основними темами, які домінують в публічному просторі Боснії і Герцеговини та Хорватії є:

1) будівництва Пелешацького мосту, незважаючи на спротив сусідньої країни. Хорватія роками заявляла про початок будівництва мосту, проти чого рішуче виступала офіційна політика Боснії та Герцеговини;

2) проблема з власністю Боснії і Герцеговини у Хорватії. Після розпаду Югославії питання спадкування майна спочатку вирішувалися єдиними законами, а потім були замінені двосторонніми угодами. Однак, через складні політичні відносини в Боснії і Герцеговині така угода між двома країнами так і не була підписана. Крім заборони розпоряджатися майном, велика кількість власників також стикаються з проблемою підтвердження законної спадщини в Хорватії;

3) щоденне перешкоджання хорватськими представниками в Європейському парламенті європейського шляху для Боснії та Герцеговини. Третьою проблемою у відносинах між двома країнами є можливість Хорватії, як члена ЄС, за будь-якої нагоди блокувати європейський шлях сусідньої країни через європейські інституції. Так, у 2019 році Хорватія заблокувала

¹²⁰ Ljevo H. Trenutni problemi u političkim odnosima Bosne i Hercegovine i Hrvatske. 2019, Februar. URL: <https://eu-monitoring.ba/trenutni-problemi-u-politickim-odnosima-bosne-i-hercegovine-i-hrvatske/> (дата звернення: 16.09.2022).

експорт молока, молочних продуктів й курятини з Боснії і Герцеговини до ЄС.¹²¹

Між Республікою Хорватія та Боснією і Герцеговиною ведеться активний політичний діалог, підтвердженням цьому є широка нормативно-правова база. Починаючи з Угоди про встановлення дипломатичних відносин від 21 липня 1992 р. й останнім документом підписаним 9 лютого 2022 р. став Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством фінансів Республіки Хорватія, митною адміністрацією та Управлінням непрямого оподаткування Боснії та Герцеговини щодо взаємного обміну даними та інформацією.¹²²

В грудні 2021 р. прем'єр-міністр Республіки Хорватія А. Пленкович здійснив свій другий офіційний візит до Боснії і Герцеговини. Серед ключових політичних питань були поточна політична ситуація, питання реформування Закону про вибори Боснії і Герцеговини та зміцнення двосторонніх відносин і транскордонного співробітництва. А також боротьба з пандемією COVID-19, співпраця в реалізації спільних проектів, особливо в транспортній та енергетичній інфраструктурі, зміцнення економічних відносин, співпраця в управлінні міграцією та захисті кордонів від нелегальних перетинів і про подальшу підтримку Хорватією європейського шляху Боснії та Герцеговини.¹²³

Загалом одним із найміцніших зв'язків між Боснією та Герцеговиною та Хорватією є економічний. Згідно із даними Агенства сприяння іноземним інвестиціям Боснії і Герцеговини станом на 2019 р. Хорватія інвестувала у сусідню країну понад 1 млрд. євро.¹²⁴ В період з 1994 по 2018 рр. Республіка Хорватія інвестувала у Боснію і Герцеговину 2,293 млрд. конвертованих марок або близько 1,172 млрд. євро.¹²⁵ Хорватські інвестиції становлять 16% від загального обсягу іноземних інвестицій в Боснію і Герцеговину. 46%

¹²¹ Ibidem.

¹²² Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Bosnia and Herzegovina, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=17>. (дата звернення: 20.10.2022)

¹²³ Croatian PM A. Plenkovic on an official visit to BiH on Monday, December 13, *Fena News*. 2021. URL: <https://www.fena.news/upcoming-events/croatian-pm-plenkovic-on-an-official-visit-to-bih-on-monday-december-13/>. (дата звернення: 20.11.2022)

¹²⁴ Croatia invests over 1 billion euro in Bosnia and Herzegovina to Date. V. Pavlic. *Total Croatia News*. 2019. URL: <https://www.total-croatia-news.com/business/38419-bosnia-and-herzegovina>. (дата звернення: 16.09.2022)

¹²⁵ Ibidem.

хорватських інвестицій було здійснено у фінансову та страхову діяльність, 19,6% у переробну промисловість, 15,4% в торгівлю. Найбільшими хорватськими інвесторами є телекомунікаційна компанія НТ, харчово-роздрібна група Atlantic, фармацевтична компанія Belupo, кондитерська компанія Kras та молочна компанія Dukat.¹²⁶

Згідно даних Обсерваторії економічної складності, у 2020 р. Хорватія експортувала до Боснії та Герцеговини товарів на 1,34 млрд. дол. Основними одиницями експорту стали нафтопродукти (268 млн. дол.), електроенергія (74,4 млн. дол.) та шоколад (33,2 млн. дол.). Протягом останніх 25 років експорт Хорватії до Боснії і Герцеговини зріс на 5,15% у річному обчисленні з 383 млн. дол. у 1995 р. до 1,34 млрд. дол. у 2020 р. Щодо експорту послуг то у 2020 р. Хорватія не експортувала жодних послуг до Боснії і Герцеговини.¹²⁷

Боснія і Герцеговина натомість експортувала до Хорватії товарів на 797 млн. дол. Основними одиницями експорту стали електроенергія (118 млн. дол.), взуття (35 млн. дол.) та трикотажні вироби (34,5 млн. дол.). Протягом останніх 25 років експорт Боснії і Герцеговини до Хорватії у річному обчисленні зріс на 20,2%, з 8,09 млн. дол. у 1995 р. до 797 млн. дол. у 2020 р. Щодо експорту послуг, то у 2019 р. Боснія і Герцеговина експортувала до Хорватії послуг на 220 млн. дол., головними послугами стали подорожі (158 млн. дол.), транспорт (57,5 млн. дол.) та послуги зв'язку (4,37 млн. дол.).¹²⁸

Тісною є двостороння співпраця країн в культурній сфері, зокрема варто зазначити про велику хорватську діаспору в Боснії і Герцеговині, яка становить 15% від загальної кількості населення країни. Хорвати, які проживають в Боснії і Герцеговині можуть мати подвійне громадянство й брати участь у виборчому процесі. Станом на 2021 р. близько 87% громадян Боснії та Герцеговини мають хорватське громадянство, що дозволяє їм брати участь у парламентських та президентських виборах в Хорватії. На президентських виборах, що відбулися в Хорватії в грудні 2019 р. та січні 2020 р. було загалом 3 854 747 виборців, з них

¹²⁶ Ibidem.

¹²⁷ The observatory of economic complexity, Bosnia and Herzegovina/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/bih/partner/hrv> (дата звернення: 18.11.2022)

¹²⁸ Ibidem.

176 843 з-за кордону й найбільш зареєстрованих виборців з діаспори належить Боснії і Герцеговині (понад 92 тис.). Окрім участі у хорватських виборах, починаючи з 2013 р., хорвати, які мають хорватське громадянство в Боснії і Герцеговині також стали громадянами Європейського Союзу.¹²⁹

Отже, відносини Республіки Хорватія та Боснії і Герцеговини розпочалися з встановлення дипломатичних відносин між країнами у 1992 р., проте існує низка проблемних питань, зокрема це будівництво Пелешацького мосту та проблема з власністю Боснії і Герцеговини у Хорватії. Незважаючи на це, між країнами ведеться активний політичний діалог та тісна торговельно-економічна співпраця.

3.2 Відносини Хорватії та Чорногорії

Чорногорія визнала Хорватію 12 червня 2006 року, а з 7 липня того ж року між країнами встановлено дипломатичні відносини. Відтоді між країнами ведеться активний політичний діалог, який можна проаналізувати по візитах та зустрічах на вищому та найвищому рівнях. Зокрема, найбільш активним, незважаючи на пандемію коронавірусу, з точки зустрічей та візитів був період з 2019 по 2020 рр. Серед основних зустрічей варто виділити такі: 16 липня 2018 року Прем'єр-міністр Чорногорії Душко Маркович зустрівся з Прем'єр-міністром Республіки Хорватія Андреєм Пленковичем на полях конференції «Europa Forum Wachau» в Австрії; 16 лютого 2019 року президент Чорногорії М. Джукович зустрівся з прем'єр-міністром Республіки Хорватія А. Пленковичем на полях Мюнхенської конференції з безпеки; 11 квітня 2019 р. Прем'єр-міністр Чорногорії Д. Маркович зустрівся з Прем'єр-міністром Республіки Хорватія А. Пленковичем на полях Саміту глав урядів Механізму співробітництва між Центральною та Східною Європою та Китаєм 16 + 1 в Дубровнику; 26 вересня 2019 р. Міністр закордонних справ Чорногорії \С. Дарманович зустрівся з Міністром закордонних та європейських справ

¹²⁹ Bosnia-Herzegovina external relations briefing: The cornerstone of relations between Croatia and Bosnia and Herzegovina: Bosnia and Herzegovina Coasts, 2021. URL: <https://china-cee.eu/2021/04/06/bosnia-herzegovina-external-relations-briefing-the-cornerstone-of-relations-between-croatia-and-bosnia-and-herzegovina-bosnia-and-herzegovinas-croats/>. (дата звернення: 20.11.2022)

Республіки Хорватія Г. Радманом на полях 74-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН; 22-23 червня 2020 р. відбувся офіційний візит Президента Республіки Хорватія Зорана Мілановича до Чорногорії; 5 березня 2020 року Міністр закордонних та європейських справ Республіки Хорватія Гордан Грліч Радман відвідав Чорногорію з офіційним візитом.¹³⁰

Основною проблемою сучасних відносин Хорватії і Чорногорії є питання визначення кордону. Так, зі вступом Республіки Хорватія до Шенгенської системи її зовнішні кордони з третіми країнами стануть частиною Шенгенського кордону, а також сухопутні та морські кордони між Республікою Хорватія та Чорногорією. На цьому кордоні контроль здійснюється відповідно до Протоколу між Урядом Республіки Хорватія та Союзним Урядом Союдної Республіки Югославія про тимчасовий режим уздовж південного кордону між двома країнами, підписаного 10 грудня 2002 року, яким на цій території встановлено тимчасовий режим і який діє досі. Сьогодні учасником даного протоколу є Чорногорія, яка проголосила свою незалежність 3 червня 2006 року. Протокол не вигідний для хорватської сторони, оскільки не було дотримано принципу взаємності, тому, серед іншого, лінія кордону на морі розташована ближче до материкової частини Хорватії. Зокрема, Республіка Хорватія відхилилася від еквідистанції (середньої лінії) в Которській затоці і таким чином передала сусідній державі морську територію площею 427 км², і в той же час було увімкнено подвійний суверенітет на безспірній частині хорватського узбережжя, а також невідповідна асиметрична демілітаризація на шкоду Республіці Хорватія (5 кілометрів з боку Хорватії та 3 кілометри з боку Югославії).¹³¹

У 2022 р. виповнюється 20 років з моменту підписання зазначеного Протоколу, і за цей тривалий період Хорватія не змогла вирішити прикордонну проблему з Чорногорією. Протокол не підтверджує суверенітет Хорватії над

¹³⁰ Diplomatic Mission to Montenegro and visa regime for citizens of Montenegro, Government of Montenegro. 2021. URL: <https://www.gov.me/en/diplomatic-missions/diplomatic-missions-to-montenegro/croatia>. (дата звернення: 20.11.2022)

¹³¹ Je li neriješeno pitanje južne granice s Crnom Gorom prepreka za ulazak Republike Hrvatske u schengenski prostor? *Informator*, 2022. URL: <https://informator.hr/strucni-clanci/je-li-nerijeseno-pitanje-juzne-granice-s-crnom-gorom-prepreka-za-ulazak-republike-hrvatske-u-schengenski-prostor#footnote-2807-1> (дата звернення: 16.11.2022).

Превлакою та Конавле, що відповідало б принципу фактичного володіння. Замість суверенітету вживається слово «тимчасова юрисдикція». Центральна лінія не використовується всередині Боки Которської, яку можна було б скоригувати, якщо б якісь особливі обставини були доведені на користь однієї чи іншої сторони. Відповідно до протоколу в територіальному морі Республіки Хорватія (яке стане територіальним морем Шенгенської зони після приєднання Республіки Хорватія до Шенгенської зони) було створено «Зону», в якому поліцейський нагляд і прикордонний контроль здійснюють змішані хорватсько-чорногорські поліцейські сили, по черзі використовуючи чорногорське або хорватське поліцейське судно без прапора. Доступ до цієї зони заборонено хорватським військовим кораблям, хорватській поліції і навіть рибальським човнам, які займаються промисловим рибальством, тоді як спортивно-рекреаційне рибальство дозволено.¹³²

Щодо безпекової співпраці, обидві держави є членами НАТО, Хорватія вступила до Північноатлантичного альянсу 25 березня 2009 р., Чорногорія – 5 червня 2017 р. Країни є учасниками Адріатичної хартії, яку утворили чотири країни, а саме Албанія, Північна Македонія, Республіка Хорватія та США з метою допомогти західнобалканським країнам приєднатися до НАТО. Згодом до Хартії приєдналися у 2008 р. Чорногорія та Боснія і Герцеговина, й у 2013 р. – Косово. Станом на 2022 р. чотири країни-учасниці Адріатичної Хартії приєдналися до НАТО, останньою у 2020 р. приєдналася Північна Македонія.¹³³

21-22 вересня 2022 р. в Будві, Чорногорія відбулася конференція глав оборонних відомств США та Адріатичної хартії. На конференції були присутні глави оборонних відомств Албанії, Боснії і Герцеговини, Хорватії, Чорногорії, Північної Македонії та США, спостерігачами були делегації з Косово та Словенії. Основними питаннями конференції стали питання безпеки в Західних Балканах й вторгнення Росії в Україну, як основна загроза європейській безпеці. Країни підтвердили свою відданість подальшому зміцненню відносин і

¹³² Ibidem.

¹³³ US, Adriatic Charter military leaders reinforce charter commitment during conference, *U.S. European Command*. 2022. URL: <https://www.eucom.mil/pressrelease/42209/us-adriatic-charter-military-leaders-reinforce-charter-commitments-during-conference>. (дата звернення: 18.11.2022)

військовому співробітництву між країнами Хартії А5 з метою посилення регіональної безпеки та оборонних можливостей.¹³⁴

Щодо торговельно-економічної співпраці Хорватії та Чорногорії, за даними Обсерваторії економічної складності, у 2020 р. Хорватія експортувала до Чорногорії товарів на 205 млн. дол. Основними одиницями експорту стали нафтопродукти (2,6 млн. дол.), цемент (25,3 млн. дол.) та човни (11,8 млн. дол.). Протягом останніх 14 років експорт Хорватії до Чорногорії зріс у річному обчисленні на 12,9%, з 37,6 млн. дол. у 2006 р. до 205 млн. дол. у 2020 р.

У 2020 р. Чорногорія експортувала до Хорватії товарів на 5,84 млн. дол., основними одиницями експорту стали ортопедичні вироби (1,38 млн. дол.), тютюнові вироби (712 тис. дол.) та електроенергія (328 тис. дол.). Протягом останніх 14 років експорт Чорногорії до Хорватії скоротився на 3,5% у річному обчисленні з 9,62 млн. дол. у 2006 р. до 5,84 млн. дол. у 2020 р.¹³⁵

Щодо інвестицій, то прямі закордонні інвестиції Хорватії в Чорногорію у 2020 р. становили 10,022 млн. євро. У період з 1993-2020 рр. в середньому на рік Хорватія інвестувала в Чорногорію 1,361 млн. євро., історичного максимуму було досягнуто в 2017 р. – 153,976 млн. євро та рекордного мінімуму в 2020 р. – 10,022 млн. євро.¹³⁶

В культурній сфері Хорватія та Чорногорія тісно співпрацюють, зокрема в сфері туризму країни обмінюються досвідом інвестицій, комерційної діяльності в національних парках й в розробці стратегій розвитку туризму. В травні 2014 р. було підписано Протокол між Управлінням поліції Міністерства внутрішніх справ Республіки Хорватія та Управлінням поліції Міністерства внутрішніх справ Чорногорії про співпрацю під час туристичного сезону. 25 січня 2017 р. країни підписали Меморандум між Міністерством культури

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ The observatory of economic complexity, Montenegro/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/mne/partner/hrv>. (дата звернення: 18.11.2022)

¹³⁶ Croatia direct investment abroad: ow Montenegro, 2022. URL: <https://www.ceicdata.com/en/croatia/direct-investment-abroad-bpm6-by-country/direct-investment-abroad-ow-montenegro>. (дата звернення: 18.11.2022)

Республіки Хорватія та Міністерством культури Чорногорії про співпрацю в галузі захисту та збереження підводної культурної спадщини.¹³⁷

Отже, відносини Республіки Хорватії та Чорногорії розпочалися з встановлення дипломатичних відносин 7 липня 2006 р. Відтоді між країнами ведеться активний політичний діалог, підтвердженням цьому є широка нормативно-правова база двосторонніх відносин та динаміка політичних візитів, особливо в період 2019-2020 рр. Також країни тісно співпрацюють в сфері безпеки, оскільки обидві є членами НАТО. Активно ведеться торговельно-економічна співпраця та співпраця в сфері туризму.

3.3 Відносини Хорватії та Сербії

Сербія визнала Хорватію 23 серпня 1996 року, і 9 вересня 1996 року між країнами встановлено дипломатичні відносини. Відносини між Хорватією та Сербією протягом останніх 25 років є скоріше наслідком тиску чи директив міжнародної спільноти та особистих ініціатив окремих політиків при владі обох країн, ніж певної визначеної політики розвитку відносин.

Відносини між Сербією та Хорватією залишаються напруженими після розпаду колишньої Югославії та війни 1991-1995 років у Хорватії, яка спалахнула, коли її сербська меншина за підтримки Сербії повстала проти незалежності Хорватії. У війні загинуло понад 10 тисяч осіб. Незважаючи на те, що обидві країни пообіцяли працювати над вирішенням проблем, що залишилися внаслідок конфлікту, таких як пошук зниклих безвісти, періодичні дипломатичні суперечки затьмарювали післявоєнні зусилля. Популістська влада Сербії наполягає на тому, що уряд Хорватії не зробив достатньо, щоб визнати своє минуле Другої світової війни, тоді як Загреб звинувачує Сербію у використанні цього питання для внутрішньої політики та відмові мати справу з власною роллю у війні 1990-х років.¹³⁸

¹³⁷ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Montenegro, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=236>. (дата звернення: 20.10.2022)

¹³⁸ Diplomatic spat erupts between Balkan rivals Serbia, Croatia, 2022. URL: <https://www.voanews.com/amp/diplomatic-spat-erupts-between-balkan-rivals-serbia-croatia/6662540.html>. (дата звернення: 20.10.2022)

Напружений характер двосторонніх відносин між країнами спричинений подіями серпня 1995 р., а саме операцією «Буря». Під час операції «Буря» 7-8 серпня хорватські літаки розбомбили колону сербських біженців, які тікали з Хорватії, на дорозі Петровачка біля Босанського Петроваца та в Сводні біля Нові-Граду. Внаслідок цього загинуло 13 осіб, у тому числі 6 дітей і 24 поранених, а прокуратура Сербії висунула звинувачення у військових злочинах чотирьом високопоставленим офіцерам хорватської армії. Реакція хорватської громадськості була односторонньою на підтримку своїх військових офіцерів. Міністерство оборони Хорватії заявило, що звинувачення сербської прокуратури ще більше псує відносини між Хорватією та Сербією і що операція «Буря» була законною військовою операцією, яка звільнила Хорватію разом з операцією «Блискавка». Також було піддано критиці використання універсальної юрисдикції Сербією. Хорватська сторона розглядає операцію «Буря» як спосіб звільнити окуповану територію Хорватії та зрештою виграти війну, тобто забезпечення незалежності та міжнародного визнання. З іншого боку, серби бачать операцію «Буря» як організовану злочинність, сплановане вбивство та вигнання сербів, а також позбавлення фундаментального права людини – права на життя, і найбільший інцидент етнічної чистки з часів Другої світової війни. Внаслідок операції «Буря» завершився збройний конфлікт та було взято під контроль сепаратистський край, так звану Республіку Сербську Країну, яку створили етнічні серби під час розпаду Югославії.¹³⁹

Економічні зв'язки між Сербією та Хорватією продовжують зміцнюватися. За даними Обсерваторії економічної складності, у 2020 р. Хорватія експортувала до Сербії на 897 млн. дол., основними одиницями експорту стали електроенергія (65,5 млн. дол.), шоколад (9,7 млн. дол.) та азотні добрива (26,3 млн. дол.). Протягом періоду 14 років експорт Хорватії до

¹³⁹ Serbia announced indictment against Croatian four high-ranking war pilots in a case of bombing civilians in operation Storm, 2022. URL: <https://china-cee.eu/2022/08/09/croatia-external-relations-briefing-serbia-announces-indictment-against-croatian-four-high-ranking-war-pilots-in-the-case-of-bombing-civilians-in-operation-storm/>. (дата звернення: 20.10.2022)

Сербії зріс у річному обчисленні на 3,53%, з 552 млн. дол. у 2006 р. до 897 млн. дол. у 2020 р.¹⁴⁰

Натомість Сербія у 2020 р. експортувала до Хорватії на суму 665 млн. дол., основними одиницями експорту стали мідь (49,3 млн. дол.), олія (36,6 млн. дол.) та трикотажні вироби (19,6 млн. дол.). Протягом періоду 14 років з 2006 р експорт Сербії до Хорватії зріс у річному обчисленні на 6,98% з 258 млн. дол. до 665 млн. дол. у 2020 р.¹⁴¹

Згідно з даними Торгово-промислової палати Сербії, загальний товарообіг між Сербією та Хорватією протягом 2021 р. склав 1,33 млрд. євро, що на 20 % більше ніж у 2020 р. Хорватія належить до групи 20 провідних інвесторів у Сербії, які інвестували близько 900 млн. євро в різні сектори від торгівлі та послуг до промисловості. За останні декілька років було здійснено позитивний крок щодо інвестицій сербських компаній у сектор туризму та сільського господарства в Хорватії.¹⁴²

Також активно діє співпраця Хорватії та Сербії у сфері культури, зокрема у 2018 р. Міністерство культури Республіки Хорватія виділило 40 458 євро на фінансування 40 хорватських проектів із різних культурних секторів, які співпрацювали з Сербією. Натомість міністерство культури та інформації Республіки Сербія фінансувало культурні проекти у Хорватії, виділивши 88 180 євро, а найбільшою перешкодою для двосторонньої співпраці є невирішене повернення національних надбань.¹⁴³

Отже, відносини Хорватії та Сербії беруть свій початок з встановлення дипломатичних відносин у вересні 1996 р. В двосторонній співпраці між країнами існує низка проблемних питань, зокрема це операція «Буря», внаслідок якої завершився збройний конфлікт та було взято під контроль сепаратистський край, так звану Республіку Сербську Країну. Незважаючи на

¹⁴⁰ The observatory of economic complexity, Serbia/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/srb/partner/hrv>. (дата звернення: 17.11.2022)

¹⁴¹ Ibidem.

¹⁴² Republic of Serbia. Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.mfa.gov.rs/en/foreign-policy/bilateral-cooperation/croatia>. (дата звернення: 17.11.2022)

¹⁴³ Jelincic A. Cross-border cultural relations of Croatia and Serbia: Milk and Honey of money is involved. Journal of regional security, *Online first*. 2021. P. 12.

це Хорватія та Сербія ведуть активний політичний діалог, підтвердженням цьому є широка нормативно-правова база, співпрацюють в торговельно-економічній сфері та у сфері культури.

3.4 Відносини Хорватії та Північної Македонії

Північна Македонія визнала Хорватію 2 лютого 1992 р., і 30 березня 1992 р. між країнами встановлено дипломатичні відносини. Хорватія була однією із перших країн у світі, яка визнала незалежність країни в період, коли сам Загреб чекав на міжнародне визнання. Відтоді між країнами ведеться активний політичний діалог, свідченням цього є підписання низки нормативно-правових актів.

Хорватія підтримує вступ Північної Македонії до Європейського Союзу, і історично країна також підтримувала членство Північної Македонії в НАТО. Міністр закордонних та Європейських справ Хорватії Гордан Грліч Радман під час свого дводенного візиту до Північної Македонії у червні 2022 р. вкотре заявив, що переговори про вступ Північної Македонії та Албанії до Європейського союзу мають розпочатися якнайшвидше. Рішення про початок переговорів про вступ Македонії до Євросоюзу було прийнято за ініціативи Хорватії під час її головування в ЄС на початку 2020 р., проте процес призупинився через вето Болгарії щодо питань ідентичності та мови.¹⁴⁴

Щодо торговельно-економічних відносин Хорватії та Македонії, за даними національного банку Хорватії в період з 1993 до 2021 р. Хорватія інвестувала в Північну Македонію 108 млн. євро. За даними Обсерваторії економічної складності, у 2020 р. Хорватія експортувала до Північної Македонії на 155 млн. дол., основними одиницями експорту стали автобуси (11 млн. дол.), медикаменти (9,77 млн. дол.) та шоколад (9,08 млн. дол.). В період з

¹⁴⁴We support the opening of accession negotiations between Northern Macedonia and the EU as soon as possible. Republic of Croatia Ministry of Foreign and European Affairs. 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/press-22794/we-support-the-opening-of-accession-negotiations-between-northern-macedonia-and-the-eu-as-soon-as-possible/248107>. (дата звернення: 17.11.2022)

1995 по 2020 рр. експорт Хорватії до Північної Македонії зріс на 3,07% у річному обчисленні з 72,8 млн. дол. до 155 млн. дол.¹⁴⁵

Північна Македонія у 2020 р. експортувала до Хорватії 97,1 млн. дол., основними одиницями експорту стали вино (8,67 млн. дол.), медикаменти (7,75 млн. дол.) та хлібобулочні вироби (3,91 млн. дол.). Протягом 1995-2020 рр. експорт з Північної Македонії до Хорватії зріс на 3,91% у річному обчисленні з 37,2 млн. дол. до 97,1 млн. дол.¹⁴⁶

Минулого 2021 р. в Хорватію було імпортовано товарів на 101 млн. євро, а експортовано на 145 млн. євро. У структурі торгівлі між країнами переважають продукти харчування, медикаменти та продукція металургійної промисловості. А кількість туристів з Македонії зросла на 63% в порівнянні з 2020 р.

26 вересня 2022 р. відбувся економічний форум Хорватія-Північна Македонія, це продовження заходів щодо поглиблення економічних зв'язків між двома країнами. У своєму виступі президент Хорватської господарської палати Лука Бурилович підкреслив, що зростання товарообігу між двома країнами та можливості співпраці у сферах енергетики, туризму, транспорту та будівництва зобов'язують їх до ще більш інтенсивної співпраці. Він також додав, що останніми роками товарообіг між двома країнами становив близько 200 млн. євро на рік, але минулого (2021р.) він зріс до 246 млн. євро і ця тенденція збереглась до 2022 р.¹⁴⁷

Щодо співпраці у сфері культури, Північна Македонія та Хорватія мають спільні обміни театральні програми, виставки й проекти з охорони культурної спадщини. Країни мають в цьому контексті підписані Програму культурного співробітництва між Міністерством культури Республіки Хорватія та Міністерством культури Республіки Македонія на 2016-2019 роки та Програму культурного співробітництва між Міністерством культури та ЗМІ Республіки

¹⁴⁵ The observatory of economic complexity, North Macedonia/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/mkd/partner/hrv>. (дата звернення: 17.11.2022)

¹⁴⁶ Ibidem.

¹⁴⁷ The Economic Forum Croatia – North Macedonia, 26.09.2022. URL: <https://www.diplomacyandcommerce.hr/the-economic-forum-croatia-north-macedonia/>. (дата звернення: 17.11.2022)

Хорватія та Міністерством культури Республіки Північна Македонія на період 2022-2025 р.р.¹⁴⁸

Отже, відносини Хорватії та Північної Македонії беруть свій початок з встановлення дипломатичних відносин у березні 1992 р. Між країнами ведеться активний політичний діалог, підтвердженням є широка нормативно-правова база. Хорватія підтримує вступ Північної Македонії до Європейського Союзу, і історично країна також підтримувала членство Північної Македонії в НАТО. Також країни активно співпрацюють в торговельно-економічній та культурній сферах.

3.5 Відносини Хорватії та Косово

Косово визнало Хорватію тільки 19 березня 2008 року, і починаючи із 30 червня 2008 року між країнами встановлено дипломатичні відносини. Позиція Хорватії у міжнародних відносинах із Косово полягає в тому, що країна підтримує стабільність та виступає за деескалацію напруженості між Сербією та Косово. Хорватія зацікавлена в тому, щоб розвивати відносини з Косово і максимально нормалізувати відносини з Сербією. У той же час необхідно відзначити, що Сербія веде переговори про вступ до ЄС, тоді як Косово не визнали п'ять країн-членів ЄС – Кіпр, Греція, Румунія, Словаччина та Іспанія. Підтвердженням цього є офіційний візит прем'єр-міністра Республіки Хорватія до Косова, під час якого, А. Пленкович заявив що Хорватія виступає за деескалацію конфлікту й досягнення домовленостей між Сербією та Косово.¹⁴⁹

У двосторонніх політичних відносинах Хорватії та Косово існує досить широка нормативно-правова база, серед останніх, Угода про економічне співробітництво від 7 листопада 2012 р., Угода про співробітництво в галузі освіти і науки від 5 березня 2013 р., Угода про співробітництво в галузі культури від 11 травня 2016 р., Угода про уникнення подвійного оподаткування

¹⁴⁸ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, North Macedonia, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=82>. (дата звернення: 20.10.2022)

¹⁴⁹ Croatia looks to intensify relations with Kosovo. Government of the Republic of Croatia. News. 15.11.2021. URL: <https://vlada.gov.hr/news/croatia-looks-to-intensify-relations-with-kosovo/33383> (дата звернення: 16.09.2022).

та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та майно від 6 березня 2017 р.¹⁵⁰

В квітні 2015 р. міністр закордонних справ Косова Хашима Тачі відвідав Загреб. В ході візиту між Косово та Республікою Хорватія було підписано Угоду про європейське партнерство, також було обговорено статус невеликої хорватської меншини в Косово й покращення умов для хорватських інвестицій.¹⁵¹

Крім того Хорватія є сьомим найбільшим зовнішньоторговельним партнером Косова. Товарообіг між країнами зростає кожного року, так, наприклад в період з 2015-2018 рр, зріс на 25%. Хорватія експортує до Косово набагато більше ніж отримує й має 67 млн. євро річного позитивного сальдо в торгівлі з Косово, а до пандемії коронавірусу торгівля між країнами становила 100 млн. євро на рік.¹⁵²

Косово та Республіка Хорватія активно співпрацюють в сфері культури, 11 травня 2016 р. сторони підписали Угоду про культурне співробітництво. Дана угода визначила теми та сфери спільного інтересу в культурних заходах, у сфері образотворчого мистецтва, музеях і галереях, а також у поглибленні співпраці між установами, відповідальними за національні архіви, бібліотеки, й у поглибленні форм співпраці в галузь літератури, музики, сценічного мистецтва, видавництва та кіно.

Отже, відносини Республіки Хорватія та Косово беруть свій початок з встановлення дипломатичних відносин у червні 2008 р. Між країнами ведеться активний політичний діалог, підтвердженням цьому є широка нормативно-правова база. Хорватія підтримує стабільність та виступає за деескалацію напруженості між Сербією та Косово, виступає за євроінтеграційні прагнення Косово. Активно ведеться торговельно-економічна і культурна співпраця.

¹⁵⁰ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Kosovo, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=239>. (дата звернення: 20.10.2022)

¹⁵¹ Milekic S. Croatia and Kosovo sign Partnersheep Agreement. *BalkanInsight*. 2015. URL: <https://balkaninsight.com/2015/04/09/croatia-and-kosovo-sign-european-partnership-agreement/>. (дата звернення: 20.10.2022)

¹⁵² Croatia looks to intensify relations with Kosovo. Government of the Republic of Croatia. *News*. 15.11.2021. URL: <https://vlada.gov.hr/news/croatia-looks-to-intensify-relations-with-kosovo/33383> (дата звернення: 16.09.2022).

Висновок до 3 розділу

Загалом, ключовими партнерами Республіки Хорватія в регіоні Західних Балкан виступають Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Сербія, Північна Македонія та Косово. Республіка Хорватія одна з перших країн Західних Балкан, яка вступила до Європейського Союзу й підтримує країни регіону на євроінтеграційному шляху.

Політичний діалог між Хорватією та країнами Західних Балкан має позитивну динаміку, підтвердженням цьому є часті зустрічі на вищому та найвищому рівнях. Країни активно співпрацюють а рамках Адріатичної хартії, за допомогою якої Хорватія, Чорногорія та Північна Македонія вже вступили до НАТО. Хорватія традиційно вважається одним з найголовніших інвесторів у Західних Балканах й слугує прикладом швидкого реформування й євроінтеграції для країн регіону. Також тісною є культурна співпраця, враховуючи той факт, що колись країни входили до Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія й головним питанням культурного співробітництва виступає питання захисту прав національних меншин.

РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ДВОСТОРОННІХ ВЗАЄМИН ХОРВАТІЇ З ПРОВІДНИМИ ГЛОБАЛЬНИМИ АКТОРАМИ

4.1 Хорватсько-американські відносини

США встановили дипломатичні відносини з Хорватією у 1992 р. після її незалежності від Югославії. Відтоді між країнами ведеться активний політичний діалог й наявна широка нормативно-правова база.¹⁵³ Посольство Республіки Хорватія у США охоплює Маршаллові Острови, Мексику, Мікронезію, Палау, Панаму. Хорватія має посольство у Вашингтоні, округ Колумбія, генеральні консульства в Чикаго, Лос-Анджелесі, Нью-Йорку, Сіетлі, а також консульства в Анкоріджі, Канзас-Сіті, Новому Орлеані, Піттсбурзі, Х'юстоні та Міннеаполісі.¹⁵⁴ У Загребі є посольство США.¹⁵⁵

У 2015 р. відбувся візит Джо Байден (тогочасного віце-президента США) як спеціального гостя саміту лідерів процесу Брдо-Бріоні, який збирає глав держав колишньої Югославії та Албанії, а також спеціальних гостей. На саміті співголювали президент Хорватії Колінда Грабар-Кітарович і президент Словенії Борут Пахор. На пленарному засіданні обговорювалися питання інтеграції Південно-Східної Європи в євроатлантичні процеси, міграційна криза, виклики безпеці та боротьба з тероризмом, конфлікти на Близькому Сході та в Україні, а також енергетика. Віце-президент Байден також зустрівся з прем'єр-міністром Хорватії Зораном Мілановичем і міністром закордонних справ Весною Пусич, з якими він обговорив ситуацію на Близькому Сході, особливо війну в Сирії, кризу мігрантів і безпекові виклики у світі.¹⁵⁶

2 жовтня 2020 року державний секретар США Майк Помпео відвідав Дубровник, де провів зустріч із прем'єр-міністром Хорватії Андреєм

¹⁵³ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, United States of America, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=118>. (дата звернення: 20.10.2022)

¹⁵⁴ Embassies of the Republic of Croatia in the world. MVEP. URL: <https://mvep.gov.hr/embassies-and-consulates/embassies-of-the-republic-of-croatia-in-the-world/244601?country=118> (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁵⁵ U.S. EMBASSY IN CROATIA. URL: <https://hr.usembassy.gov/> (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁵⁶ Stojanovic D. Biden meets Balkan leaders at summit on refugees, threats. *US News*. 2015-11-25. URL: <https://www.usnews.com/news/business/articles/2015/11/25/biden-meets-southeast-europe-leaders-about-surge-of-migrants> (дата звернення: 20.10.2022).

Пленковичем та іншими урядовцями Хорватії. Основними питаннями візиту стали питання уникнення подвійного оподаткування та скасування віз для громадян Хорватії, які подорожують до США, а також кібербезпека Хорватії. На прес-конференції М. Помпео заявив, що під час закупівлі обладнання для розвитку мобільних мереж і безпеки даних слід враховувати потенційні майбутні ризики безпеки, йдеться про постачальників обладнання для розвитку мережі 5G. США критикує Китай за недостатній захист як даних, так і користувачів обладнання, виготовленого в цій азіатській країні й стверджує, що з появою мережі 5G, яка запропонує безліч корисних громадських послуг, аспект безпеки стає все більш важливим не тільки для урядів і операторів. США вважають кібербезпеку однією з найважливіших тем у сучасному світі, і Стрейер відвідав Загреб, щоб ознайомитися з кроками, які Хорватія робить у цьому напрямку.¹⁵⁷

Після візиту Помпео Міланович, який не брав участі у прийомі держсекретаря, виступив проти Ініціативи трьох морів, заявивши, що це ініціатива адміністрації Обами, яка є потенційно шкідливою для Хорватії, оскільки вона спрямована на ізоляцію Росії, а також Німеччини, в якій, за його словами, Хорватія не повинна брати участь.¹⁵⁸

17 березня 2022 р. уряди Сполучених Штатів Америки і Хорватії провели Стратегічний діалог у Вашингтоні, округ Колумбія, який підкреслив поглиблення співпраці між країнами та встановив бачення спільних цілей сприяння миру, безпеці та процвітання в як в Європі, так і в усьому світі. Стратегічний діалог відбувся в той час, коли Сполучені Штати Америки та Хорватія відзначили 30-річчя дипломатичних відносин. Директор з політичних справ Міністерства закордонних справ і європейських справ Хорватії Петар Міхатов і помічник державного секретаря США з європейських і євразійських

¹⁵⁷ U.S. Officials warns Croatia to be careful when choosing 5G network equipment, *Total Croatia News*. 2020. URL: <https://www.total-croatia-news.com/politics/41047-5g-network>. (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁵⁸ Milanovic says Three Seas Initiative unnecessary, potentially harmful. N1. 2020-10-19. URL: <https://n1info.hr/english/news/a565888-milanovic-says-three-seas-initiative-unnecessary-potentially-harmful/> (дата звернення: 20.10.2022).

справ д-р Карен Донфрід очолили Стратегічний діалог, який включав обговорення шести основних напрямків двосторонніх відносин:

1) В глобальному вимірі країни зобов'язалися посилити співпрацю в рамках трансатлантичних зв'язків й підкреслили спільне прагнення захищати спільні цінності євроатлантичної спільноти та наголосили на важливості збереження заснованого на правилах міжнародного порядку, підтримки доброго врядування та захисту демократичних суспільств. США та Хорватія підтвердили свою позицію щодо питання територіальної цілісності України й засудили російську агресію.

2) Оборона та безпека. Як члени НАТО та стратегічні партнери Сполучені Штати та Хорватія підкреслили важливість співпраці між ЄС і НАТО, забезпечення взаємодоповнюваності та зміцнення оперативної сумісності, а також визнали НАТО основою євроатлантичної безпеки та важливим форумом для колективного захисту трансатлантичної спільноти й підтвердили важливість співпраці в сфері кібербезпеки.

3) Енергетика та зміна клімату. США визнали лідерство Хорватії в енергетичній диверсифікації завдяки відкриттю плавучого терміналу зрідженого природного газу біля острова Крк і відзначили спільну мету Хорватії підтримувати енергетичну диверсифікацію в регіоні за допомогою таких проєктів, як Південний конектор до Боснії та Герцеговини. Обидві сторони зобов'язалися поглибити двостороннє та регіональне співробітництво в галузі енергетики та клімату через Партнерство для трансатлантичного співробітництва в галузі енергетики та клімату (Р-ТЕСС). Республіка Хорватія визначила мету поступово відмовитися від вугілля до 2033 р. й досягнути нульових викидів до 2050 р.

4) Регіональне співробітництво. Сполучені Штати та Хорватія підкреслили свою спільну прихильність просуванню євроатлантичної перспективи країн Західних Балкан, але за умови проведення виборчої та конституційної реформ, а також забезпечення рівних прав національних меншин.

5) Торгівля та інвестиції. Обидві сторони підтвердили спільну прихильність розширенню та поглибленню двостороннього економічного та торговельного співробітництва. Республіка Хорватія розпочати процес вступу до Організації економічного співробітництва та розвитку.

6) Зв'язки з громадськістю. Сполучені Штати та Хорватія визначили важливість розширення культурного, освітнього та професійного обміну через Програму імені Фулбрайта, а також співпрацю в галузі програмування STEM.¹⁵⁹

Таким чином, сучасні відносини Хорватії та США у значній мірі зблизилися у 2021 році з приходом адміністрації Байдена. Двостороння співпраця зосереджена на 6 напрямках двосторонніх відносин: глобальні проблеми, оборона та безпека, енергетика та зміна клімату, регіональне співробітництво, торгівля та інвестиції та зв'язки між людьми.

Щодо безпекової співпраці, Хорватія об'єднала зусилля зі Сполученими Штатами для вирішення регіональних і глобальних викликів. Як союзник Організації Північноатлантичного договору (НАТО) з 2009 року, Хорватія брала участь в операціях НАТО, зокрема в Міжнародних силах сприяння безпеці, а згодом у Рішучих силах безпеки в Афганістані, Силах для Косово та операції «Юніфайд Протектор» у Лівії та миротворчих місіях ООН в Лівані, Кіпрі, Індії та Пакистані, Західній Сахарі та Голанських висотах. Наставництво Хорватією сусідів у програмі НАТО «Партнерство заради миру», особливо в Адріатичній хартії, допомогло цим кандидатам у НАТО просунути свої прагнення до членства, розпочавши оборонні реформи та зробивши внесок в операції Альянсу. Хорватія бере участь у глобальній коаліції для перемоги над ІДІЛ й відіграє важливу роль у регіональній енергетичній безпеці. Плавучий імпортерний термінал зрідженого природного газу (СПГ) біля острова Крк розпочав роботу 1 січня 2021 року, позиціонуючи Хорватію як регіонального енергетичного лідера та сприяючи диверсифікації енергопостачання Європи.¹⁶⁰

¹⁵⁹ U.S.-Croatia Joint Statement. Media note. Office of the spokesperson. 2022. March 17. URL: <https://www.state.gov/u-s-croatia-joint-statement/> (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁶⁰ U.S. Relations With Croatia. Bilateral Relations Fact Sheet. Bureau Of European And Eurasian Affairs. JULY 30, 2021. URL: <https://www.state.gov/u-s-bilateral-relations-fact-sheets-bureau-of-european-and-eurasian-affairs/> (дата звернення: 20.10.2022).

Щодо торговельно-економічної співпраці Хорватії та США. США є найважливішим торговим партнером Хорватії у Північній Америці й восьмим за значенням у світі. Згідно даних Обсерваторії економічної складності, у період з 1995 по 2020 рр. експорт Сполучених Штатів Америки до Хорватії зріс на 1,82% у річному обчисленні з 213 млн. дол. до 335 млн. дол., натомість імпорту зріс у річному вимірі на 7,37% з 102 млн. дол. до 602 млн. дол.¹⁶¹

У серпні 2022 р. США експортували з Хорватії 338 млн. дол. та імпортували 63,2 млн. дол., в результаті чого торговельний баланс склав 275 млн. дол. Основними товарами експорту стали нафта (307 млн. дол.), вугільні брикети (10,9 млн. дол.), медикаменти (2,28 млн. дол.) та алкогольні напої (802 тис. дол.). А основними товарами імпорту стали вакцини та сироватки (15,5 млн. дол.), медикаменти (12 млн. дол.) та зброя (3,37 млн. дол.).¹⁶²

У США проживає найбільша хорватська діаспора. Найбільші хорватські громади є у Чикаго з приблизно 150 тис. членами, у Сент-Луїсі (40 000), Детройті (7 000), Сан-Педро (35 000), Сан-Хосе (5 000), Нью-Йорку, Нью-Джерсі та Коннектикуті (80 000). Міграція хорватів до Америки було частиною європейського міграційного процесу. Хорвати були одними з перших європейців в Америці. Хорватська діаспора в США є однією з найбільших у світі з більш ніж 1,2 мільйонами членів, а національна федерація хорватських американців є головною організацією, яка об'єднує хорватів у США.¹⁶³

Отже, двосторонні відносини Республіки Хорватія та Сполучених Штатів Америки беруть свій початок з встановлення дипломатичних відносин у 1992 р. Між країнами ведеться активний політичний діалог, підтвердженням цьому є широка нормативно-правова база та регулярні зустрічі на вищому та найвищому рівнях, в рамках НАТО країни об'єднують свої зусилля для вирішення регіональних і глобальних викликів. Торговельно-економічна співпраця між Хорватією та США позитивну динаміку, й кожного року

¹⁶¹ The observatory of economic complexity, USA/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/usa/partner/hrv>. (дата звернення: 18.11.2022)

¹⁶² Ibidem.

¹⁶³ Bradbury P. Croatian Diaspora: Emigration History, Locations, Homeland. *Total-Croatia*. 2021. March 3. URL: <https://www.total-croatia.com/croatian-diaspora/> (дата звернення: 20.10.2022).

збільшується товарообіг між країнами, а станом на 2022 р. Сполучені Штати Америки стали найважливішим торговельним партнером Хорватії в Північній Америці.

4.2 Хорватсько-китайські відносини

Республіка Хорватія та Китай встановили дипломатичні відносини в 1992 р. Відтоді країни ведуть активний політичний діалог та мають широку нормативно-правову базу у двосторонніх відносинах. У квітні 2019 року прем'єр-міністр Китаю Лі Кецянь відвідав Хорватію з делегацією з 250 осіб у рамках саміту ініціативи 16/17+1. Лі зустрівся з хорватським прем'єр-міністром, президентом, спікером парламенту та іншими офіційними особами та підписав шість угод, пов'язаних із залізницею, сільським господарством, цифровими технологіями та туризмом.¹⁶⁴ Сторони підписали меморандум про взаєморозуміння щодо інвестицій; Huawei та Хорватія підписала меморандум про заохочення співпраці у цифровій сфері, а Китай і Хорватія підписали меморандум про співпрацю у спорті. З 2019 року Huawei спонсорує програму Seeds for the Future у співпраці з Центральним державним офісом Хорватії з розвитку цифрового суспільства. Програма мала включати щорічні навчальні поїздки до Китаю для хорватських студентів, але через пандемію поки що єдина поїздка відбулася в 2019 році. За три роки 36 хорватських ІТ-студентів пройшли програму Seeds for the Future. У листопаді 2018 року Хорватська національна туристична рада відкрила офіс у Шанхаї. Під час саміту 16/17+1, який Хорватія приймала в місті Дубровник, країни-учасниці прийняли «Дубровницькі керівні принципи співпраці між Китаєм і країнами ЦСЄ».¹⁶⁵

Щодо торговельно-економічної співпраці Хорватії та Китаю, згідно зі статистичними даними Головного митного управління Китайської Народної Республіки, обсяг торгівлі між Китаєм і Хорватією у 2019 році досяг 1,54 мільярда доларів США, збільшуючись на 0,2% щорічно. Серед них обсяг

¹⁶⁴ Chinese PM arrives in Zagreb to strengthen modern Silk Road. Press Release. Croatian Government. 2019. April 9. URL: <https://vlada.gov.hr/news/chinese-pm-arrives-in-zagreb-to-strengthen-modern-silk-road/25707> (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁶⁵ Šabić S. Chinese Influence in Croatia. 17+1China hybrid threats regional security. CEPA. 2022. August 12. URL: https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-croatia/#footnote_0_1747 (дата звернення: 20.10.2022).

експорту Китаю до Хорватії досяг 1,4 мільярда доларів США, збільшуючись щороку на 5,2%. Імпорт із Хорватії склав 140 мільйонів доларів США, скоротившись на 31,6% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Основними товарами, що імпортуються з Китаю з Хорватії, є деревина, шкіра, та камінь. Основним експортом Китаю до Хорватії є легкі текстильні вироби, побутова техніка, комп'ютери та інші електронні вироби.¹⁶⁶

Згідно даних Обсерваторії економічної складності, протягом періоду з 1995 по 2020 рр. експорт Хорватії до Китаю зріс на 6,71% у річному обчисленні з 27,2 млн. дол. до 138 млн. дол., а експорт Китаю до Хорватії зріс на 15,6 % у річному обчисленні з 40,9 млн. дол. до 1,52 млрд. дол.¹⁶⁷

Економічна співпраця між країнами інтенсифікувалася з 2017 року. У червні 2017 року Хорватія отримала від Європейської комісії \$394 млн. на будівництво Пелешацького мосту на півдні Хорватії, що становило 85% вартості будівництва. У січні 2018 року контракт на будівництво було укладено з китайською державною компанією China Road and Bridge Corporation (CRBC) за 340 мільйонів доларів. Китайська компанія випередила своїх конкурентів, зобов'язавшись завершити проект швидше та за менші гроші.¹⁶⁸ Міст представляв особливий інтерес для Китаю, оскільки він дав би посилення китайським компаніям на подальші пропозиції щодо інфраструктурних проектів, що фінансуються ЄС. Проект є способом для Китаю вийти на європейський ринок. Проект також опосередковано з'єднає острів Углян, який з'єднується з Пашманом через короткий міст, із материком. Хорватія сподівалася отримати кошти ЄС на проект, іншим варіантом було державно-приватне партнерство. CRBC запропонувала свою допомогу у фінансуванні проекту та сподівалася залишитися на Балканах, уникаючи повернення свого обладнання та працівників назад до Китаю.¹⁶⁹ Тож одна з найбільших

¹⁶⁶ China-Croatia relations/Economy and trade, Embassy of the people's Republic of China in the Republic of Croatia, 2020. URL: <http://hr.china-embassy.gov.cn/eng/zkgx/jmhz/>. (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁶⁷ The observatory of economic complexity, China/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/hrv/partner/chn>. (дата звернення: 18.11.2022)

¹⁶⁸ Potpisan ugovor sa Kinezima o izgradnji Pelješkog mosta. *Radio Slobodna Evropa*, April 23, 2018. URL: <https://www.slobodnaevropa.org/a/29186868.html> (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁶⁹ Šabić S. Chinese Influence in Croatia. 17+1China hybrid threats regional security. *CEPA*. 2022. August 12. URL: https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-croatia/#footnote_0_1747 (дата звернення: 20.10.2022).

китайських будівельних компаній буде Пелешацький міст, а Хорватія також є частиною ініціативи Китай+17, тому намагається балансувати між двома світовими державами (США і Китаєм).¹⁷⁰

Наприкінці грудня 2021 року уряд Хорватії та місто Рієка підписали контракт на будівництво очисних споруд. Роботи виконуватимуть China Energy Engineering Group Jiangsu Power Design Institute і Sumec Complete Equipment and Engineering. Вартість проекту трохи більше \$7 млн, на 71% співфінансується з коштів ЄС. У 2019 році китайська компанія Norinco придбала 76% хорватської компанії Energija Projekt за 35 мільйонів доларів, що дозволило їй побудувати та експлуатувати вітроелектростанцію Senj протягом 23 років і представити Китай як учасника зеленого переходу. Роботи на ВЕС почалися в липні 2019 р. і завершилися в грудні 2021 р. Орієнтовна вартість 253 мільйонів доларів США – це перша велика інвестиція Китаю з нуля. На церемонії тестування роботи вітряної електростанції прем'єр-міністр Хорватії Андрей Пленкович сказав, що проект відображає добрі відносини його країни з Китаєм і демонструє відданість Хорватії досягненню цілей щодо кліматичної нейтральності до 2050 року.¹⁷¹ Крім того, у 2018 році компанія за підтримки китайських інвесторів придбала 76% акцій порту Задар у Центральній Далмації. Інший китайський консорціум цікавився портом Рієка, але на початку 2021 р. Хорватія скасувала тендер, на якому ця група компаній зробила найнижчу ставку, вочевидь під тиском США та ЄС. Окрім енергетичних та інфраструктурних проектів, китайські інвестори виявили інтерес до туристичних та технологічно інноваційних компаній, таких як виробник електромобілів Rimac Automobili, у який китайська Camel Group інвестувала 33 млн. дол. у 2017 р. Наступного року дві компанії відкрили завод в Китаї, яка виробляє компоненти для електромобілів і автобусів для китайського ринку. Спільне підприємство

¹⁷⁰ Hrvatsko NE Americi, zauzet ćemo stav kao Italija i nećemo potpisati izjavu protiv Kine! Zagreb će zauzeti isti stav kao i Rim koji je poručio da će biti na oprezu kad bude razvijao 5G tehnologiju. *Jutarnji list*. 2020-10-02. URL: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/hrvatsko-ne-americi-zauzet-ćemo-stav-kao-italija-i-necemo-potpisati-izjavu-protiv-kine-15022524> (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁷¹ Signed an agreement for the construction of waste water treatment plant in the Delta area, *City of Rijeka*, 2021. URL: <https://www.rijeka.hr/en/signed-agreement-construction-wastewater-treatment-plant-delta-area/>. (дата звернення: 25.11.2022).

коштувало \$158 млн., з яких Rimac Automobili вклала \$5,5 млн., а її партнер несе решту витрат. Rimac Automobili отримує 40% власності заводу.¹⁷²

Щодо співпраці у сфері освіти та науки, основними платформами є щорічні навчальні візити для хорватських журналістів, які були призупинені під час COVID-19. Також відбулися академічні, ділові та експертні обміни, але їх також призупинили під час пандемії. Відтоді як Інститут Конфуція було засновано в Університеті Загреба в травні 2012 року, його безкоштовні мовні курси стають дедалі популярнішими, у 2019 році їх відвідало близько 2000 осіб. Інститут підтримує факультет синології університету, який був заснований у 2004 році. З 2021 року Інститут Конфуція зосередився на туризмі, креативних індустріях і цифровій трансформації. У травні 2013 року Китай і Хорватія підписали трирічну угоду про організацію студентських обмінів і надання щорічних стипендій китайським і хорватським студентам, при цьому китайська сторона надає навчання за різними освітніми напрямками. Китай пообіцяв надати 200 державних стипендій з 2013 по 2018 роки для сприяння молодіжним обмінам і освітньому співробітництву між двома країнами.¹⁷³

Крім того, щоб відзначити китайський Новий рік у 2016 році, на головній площі Загреба було встановлено 80 теракотових скульптур воїнів, натхненних знаменитою Теракотовою армією (або Теракотовими воїнами та конями), знайденою в гробниці Цінь Ши Хуанді, першого імператора Китаю. Президент Хорватії, прем'єр-міністр, мер Загреба та інші високопоставлені особи були присутні на святкуванні Нового року, де студенти Інституту Конфуція при університеті виконали танець дракона. Через кілька місяців інститут організував перший Фестиваль човнів-драконів, також відомий як Фестиваль Дуаньбу, на озері Ярун у Загребі. Фестиваль, який тепер проводиться щорічно, включає такі заходи, як перегони на човнах, виготовлення повітряних зміїв, вирізання з паперу та каліграфія.¹⁷⁴

¹⁷² Šabić S. Chinese Influence in Croatia. 17+1Chinahybrid threatsregional security. CEPA. 2022. August 12. URL: https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-croatia/#footnote_0_1747 (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁷³ Education Exchange. Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Croatia. 2020. September 3. URL: <http://hr.chineseembassy.org/eng/zkgx/jyj/> (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁷⁴ Šabić S. Chinese Influence in Croatia. 17+1Chinahybrid threatsregional security. CEPA. 2022. August 12. URL: https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-croatia/#footnote_0_1747 (дата звернення: 20.10.2022).

У червні 2022 року посол Китаю в Хорватії дав розлоге інтерв'ю журналу «Голос народної дипломатії», присвячене 30-річчю відносин між Китаєм і Хорватією. Він підкреслив взаємну довіру та повагу, а також бажання обох країн тіснішої дружби та співпраці.¹⁷⁵

Отже, хорватсько-китайські відносини зосереджені на інвестиційній та торговельно-економічній співпраці. Торговельний оборот між країнами має тенденцію до щорічного зростання. Між країнами ведеться активний політичний діалог, в рамках якого відбувається ряд двосторонніх зустрічей на вищому й найвищому рівнях й підписання угод пов'язаних із співпрацею в сфері освіти, науки, цифровими технологіями та туризмом.

4.3 Співпраця Хорватії та Російської Федерації

Хорватія та Росія встановили дипломатичні відносини 25 травня 1992 р.¹⁷⁶ Хорватія має посольство в Москві та почесні консульства в Калінінграді, Новосибірську та Сочі. Росія має посольство в Загребі та почесні консульства в Пулі та Спліті. Міжнародне співробітництво між Хорватією та Росією до вступу країни до ЄС було активним, про це свідчить широка нормативно-правова база, яка налічує понад 150 угод.¹⁷⁷

Вступ Хорватії до НАТО у 2009 р. та до Європейського Союзу у 2013 р. обмежив можливості її незалежної політичної співпраці з Росією. Хорватія узгоджує свою зовнішню політику, в тому числі щодо Росії, із зовнішньополітичними цілями Європейського Союзу. Проте в цьому широкому контексті існував простір для розвитку конструктивних двосторонніх відносин

¹⁷⁵ Chinese Ambassador to Croatia, H. E. Mr. Qi Qianjin Accepted an Exclusive Interview with the «Voice of People's Diplomacy». 2022. June 10. URL: http://hr.china-embassy.gov.cn/eng/dssghd/202206/t20220610_10701816.htm (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁷⁶ Datumi priznanja i uspostave diplomatskih odnosa. URL: <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/bilateralni-odnosi/datumi-priznanja-i-uspostave-diplomatskih-odnosa/21904> (дата звернення: 16.09.2022).

¹⁷⁷ Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, The Russian Federation, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=111>. (дата звернення: 20.10.2022)

й Хорватія, була готова розширити економічні та політичні відносини з Росією.¹⁷⁸

Ще у 2004 році тодішній прем'єр-міністр Хорватії Іво Санадер пообіцяв представнику російського уряду, сьогоднішньому російському міністру оборони Сергію Шойгу, що Хорватія прихильна до Družba Adria (Компанія «Адрія»). Družba Adria включала ідею прокачування російської нафти з трубопроводу, що починається в Самарі (Росія) на південь через угорські та хорватські трубопроводи до порту Омішаль (острів Крк, Хорватія). Через кілька місяців проект припинили. Незважаючи на це, В. Путін приїхав на енергетичний саміт, який проходив у Загребі в 2007 р., запропонувавши Хорватії взяти участь у проекті «Південний потік» (транспортування природного газу з Росії через Чорноморський регіон до Болгарії, а також через Сербію, Угорщину та Словенія до Австрії з відгалуженням до Хорватії). Під час повноважень прем'єр-міністра Ядранки Косор Хорватія та Росія підписали угоду щодо проекту «Південний потік» у 2010 р., але проект провалився у 2014 році після того, як Єврокомісія дійшла висновку, що угоди Росії з шістьма країнами ЄС та Сербією не відповідають директивам ЄС. Зрештою Хорватія підписала угоду про закупівлю газу з італійською Ені, а не з російським «Газпромом». Протягом останніх років Хорватія не мала основного постачальника, але купувала газ за короткостроковими контрактами, які показали, що серйозної альтернативи російському газу немає. З 2012 по 2016 рік природний газ з Росії в Хорватію поставляла швейцарська компанія «Газпром», а раніше контракти з «Газпромом» підписували компанії INA і Prirodni plin. У 2017 році хорватська компанія Prvo Plinarsko Društvo (PPD «Перша Газова Компанія») підписала десятирічну угоду з російським газовим гігантом «Газпром» на строк до кінця 2017 р.¹⁷⁹

Напружені відносини між Хорватією та Росією були викликані кризою в групі Agrokor, найбільшому хорватському виробнику продуктів харчування та

¹⁷⁸ Blažević I. Croatia External Relations briefing: Croatian-Russian Relations. *Weekly Briefing*, 2018. Vol. 11, No. 4 (HR). URL: <https://china-cee.eu/2018/11/19/croatia-external-relations-briefing-croatian-russian-relations/> (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁷⁹ Ibidem.

роздрібній торгівлі. Росія опинилася в центрі хорватських політичних і економічних криз. Криза в Agrokor тісно пов'язана з одним із головних російських банків Сбербанком, одним із найбільших кредиторів Agrokor за останні роки. Роль Росії щодо кризи в Agrokor трактується як посилення російського впливу в регіоні, а також як частина її ширших геополітичних амбіцій.¹⁸⁰

У відповідь на анексію Криму Хорватія приєдналася до інших країн ЄС у введенні санкцій проти Російської Федерації. Хоча, Хорватія підтримала подальше продовження та розширення санкцій, існує також чітке розуміння того, що санкції завдали економічної шкоди, яка негативно вплинула на виробників ЄС, у тому числі хорватських виробників, які втратили один із найважливіших ринків. За даними Хорватської господарської палати, з 2014 р. до сьогодні санкції вдвічі скоротили хорватський експорт до Росії. Санкції вперше були введені в березні 2014 р. через дії Росії на сході України і з того часу вони оновлювалися кожні півроку Хорватія поділяє принципи ЄС і не визнає анексію Криму. Поки Європейський Союз зберігає таку позицію щодо Криму, Хорватія як держава-член буде її розділяти. На короткий момент Хорватія намагалася політично вплинути на вирішення ситуації в Україні, спричиненої анексією Криму. Зокрема, у 2017 році прем'єр-міністр Хорватії А. Пленкович запропонував хорватський досвід мирної реінтеграції раніше окупованих хорватських територій під державну адміністрацію. Українському уряду було надано поради щодо того, як вони можуть мирно реінтегрувати окуповані території до своєї конституційної та правової системи. Прем'єр-міністр Хорватії мав на увазі Ердутську угоду, підписану між Хорватією та хорватськими сербами в 1995 році. Ці заяви хорватського прем'єра викликали швидку і різку реакцію російського МЗС. Пленковича також критикували в Хорватії, де багато аналітиків і опозиційних політиків звинувачували його в

¹⁸⁰ Ibidem.

необхідному втручанні у внутрішні справи інших країн і підриві відносин Хорватії з Росією.¹⁸¹

Після багаторічної стагнації у двосторонніх відносинах між двома країнами, під час якої Хорватія два роки не мала посла в Москві та під час якої відбулася анексія Криму, у 2017 році міністр закордонних та європейських справ Хорватії Давор Іво Штієр і президент Хорватії Колінда Грабар-Кітарович офіційно відвідали Російську Федерацію. Ці візити свідчать про те, що Хорватія та Росія вирішили нарешті покращити двосторонні відносини. У рамках відзначення 25-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між двома країнами міністр закордонних і європейських справ Хорватії Давор Іво Штієр у Москві зустрівся з міністром закордонних справ Росії С. Лавровим. Посадовці підтвердили спільне прагнення до активізації двостороннього діалогу та реалізації взаємовигідних ініціатив у торговельно-економічній, культурно-гуманітарній сферах. Відбувся предметний обмін думками щодо актуальних регіональних та міжнародних проблем. Президент Хорватії К. Грабар-Кітарович зустрілася з В.Путіним у Кремлі. У рамках візиту Грабар-Кітарович відкрила економічний форум у Москві, в якому взяли участь представники близько дев'ятисот хорватських і близько двохсот російських компаній. Зустріч президентів стала першою офіційною зустріччю на найвищому рівні з 2002 року. Тоді Колінда Грабар-Кітарович заявила, що Хорватія може і хоче покращення хорватсько-російських відносин, а усі ці пропущені роки для розвитку відносин з Російською Федерацією не пішли на користь жодній з країн, і президент Хорватії заохочує зовнішню політику, у якій Хорватія є надійним партнером ЄС і НАТО, але також була відкритою для співпраці з Росією.¹⁸²

Саме тоді, коли здавалося, що відносини між двома країнами покращилися, із Загреба відкликали російського дипломата. Хорватія була однією з 14 країн-членів Європейського Союзу, які разом із США вирішили вислати російських дипломатів після нападу на російського громадянина та

¹⁸¹ Ibidem.

¹⁸² Ibidem.

його доньку в Британії, у якому Лондон звинувачує Росію. Росія дала відсіч, оголосивши главу апарату міністра закордонних справ Хорватії «персоною нон грата». При цьому Загреб належить до більшості країн ЄС, які ввели дипломатичні заходи проти Росії. Ця криза спричинила черговий тайм-аут у відносинах між Хорватією та Російською Федерацією, які нарешті пішли вперед після довгих років стагнації.¹⁸³

До повномасштабного вторгнення Росії в Україну, Хорватія схилялася до того, що вирішення української кризи має бути знайдено в рамках Мінських угод 2014 і 2015 років. Вони передбачають повне виведення російської армії зі сходу України, більшу автономію для Донецька і Луганська, а також відновлення повного українського контролю над Україною. східний кордон.¹⁸⁴

У 2022 році президент Хорватії З. Міланович різко засудив російську агресію в Україні. Уряд у Загребі, як і очікувалося, на боці України, і, як і в Албанії, перед посольством Росії відбулися невеликі акції протесту. Хорватія не змогла встановити взаємовигідні стосунки із Росією, в тому числі через близькість Москви та Белграда. Але в правій і радикальній частині політичного спектру деякі групи схвалювали дії Путіна¹⁸⁵. Хорватія засудила вторгнення Росії в Україну та приєдналася до європейських санкцій проти Москви. У рамках цих заходів Загреб у квітні 2022 року відкликав 18 російських дипломатів і шістьох членів адміністративного персоналу. У травні 2022 р. Росія включила Хорватію у список недружніх країн.¹⁸⁶

Щодо торговельно-економічної співпраці Росії та Хорватії, за даними Обсерваторії економічної складності у 2020 р. Хорватія експортувала до Росії 237 млн., основними одиницями експорту стали медикаменти (91,9 млн. дол.), соя (35,4 млн. дол.) та трикотажні вироби (10,1 млн. дол.). Протягом періоду з

¹⁸³ Ibidem.

¹⁸⁴ Russia sees Croatia as a respected European partner, *Euractiv*. 2022. URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/russia-sees-croatia-as-a-respected-european-partner/. (дата звернення: 20.11.2022).

¹⁸⁵ Taylor A. War with Russia and what it means for the Western Balkans. *Euractiv*. 2022. 25 FEB. URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/war-with-russia-and-what-it-means-for-the-western-balkans/ (дата звернення: 20.10.2022).

¹⁸⁶ Russia Says Disappointed with Croatia's Hostile Behaviour. *Total croatia news.com*. 2022. 26 May. URL: <https://www.total-croatia-news.com/politics/63135-russia-says-disappointed-with-croatia-s-hostile-behaviour> (дата звернення: 20.10.2022).

1995 по 2020 рр. експорт Хорватії до Росії зріс на 1,79% у річному обчисленні з 152 млн. дол. до 237 млн. дол. Росія у 2020 р. експортувала до Хорватії на 647 млн., основними одиницями експорту стали нафта (344 млн. дол.), алюміній (71.4 млн. дол.) та смола (68,6 млн. дол.). Протягом періоду з 1995 по 2020 рр. експорт Росії до Хорватії зріс на 6,35% у річному обчисленні з 139 млн. дол. до 647 млн. дол.¹⁸⁷

Після вторгнення Росії на територію України торговельно-економічна співпраця Республіки Хорватія та Російської Федерації зазнала значних змін. За даними Обсерваторії економічної складності, станом на 2022 р. Росія експортувала з Хорватії 4,13 млн. дол. та імпортувала 8,28 млн. дол., в результаті чого торговельний баланс склав 4,14 млн. дол. З 2021 по 2022 рр. експорт Росії скоротився на -41,5 млн. дол. (90,9%) з 45,6 млн. дол. до 4,13 млн. дол., тоді як імпорт скоротився на -15,5 млн. дол. (-65,1%) з 23,7 млн. дол. до 8,28 млн. дол.¹⁸⁸

Отже, двостороння співпраця Республіки Хорватія та Російської Федерації бере свій початок з встановлення дипломатичних відносин у 1992 р. Відтоді й до вступу Хорватії в НАТО та в ЄС, між країнами був активний політичний діалог під час якого відбулись двосторонні зустрічі на вищому рівні. Вступ Хорватії до НАТО у 2009 р. та до Європейського Союзу у 2013 р. обмежив можливості її незалежної політичної співпраці з Росією, а вторгнення російсько-українська війна призвела до зниження торговельного обороту між країнами, а також Росія, у відповідь на санкції, включила Хорватію у список недружніх держав.

Висновок до 4 розділу

Загалом, на глобальному рівні основними партнерами Республіки Хорватія виступають Сполучені Штати Америки, Китайська Народна Республіка та Російська Федерація. З США традиційно міцною виступає

¹⁸⁷ The observatory of economic complexity, the Russia/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/hrv/partner/rus> .(дата звернення:18.11.2022)

¹⁸⁸ Ibidem.

безпекова співпраця, оскільки обидві країни є членами НАТО й в рамках Адріатичної хартії підтримують вступ країн Західних Балкан до Північноатлантичного Альянсу. З Китаєм найкраща динаміка спостерігається в інвестиційній співпраці, сторони підписують контракти, відповідно до яких Китай інвестує кошти в інфраструктуру Хорватії, цифрові технології та енергетичні проекти. Найгірше розвиваються відносини Республіки Хорватія з Росією, в політичному діалозі країни то активно співпрацюють, то зовсім припиняють співпрацю. Ключовою проблемою у двосторонньому співробітництві виступають події в Україні, спочатку це була анексія Криму, й у 2022 р. російсько-українська війна.

ВИСНОВКИ

Зовнішня політика Республіки Хорватія ґрунтується на трьох стовпах: європейській, регіональній та глобальній політиці й включає в себе низку нормативно-правових актів. У співпраці з Європейським Союзом це варто виокремити нормативно-правові акти які сформулювали політику ЄС щодо Західних Балкан та документи які становили правову базу для інтеграції Хорватії до Євросоюзу (Угода про стабілізацію та асоціацію між Республікою Хорватія та Європейським Союзом та Договір про вступ Республіки Хорватія до ЄС). У відносинах з ключовими партнерами в Західній Європі, країнами Західних Балкан та глобальними лідерами США, Китаєм та Росією нормативно-правову базу складають двосторонні договори в політичній, економічній, культурній та безпековій сферах.

Щодо особливостей відносин Республіки Хорватія та Європейського Союзу, з 2013 р. завдяки тривалому процесу реформування Хорватія стала 28-м членом Євросоюзу. Сучасний стан відносин характеризується прагнення Хорватії бути активним учасником усіх європейських структур, приєднатися до Шенгенської зони та ввести спільно валюту євро. Ключовими партнерами Хорватії в регіоні Західної Європи виступають Німеччина, Італія та Словенія. Всі вони є лідерами у торговельно-економічній співпраці країн-членів ЄС з Хорватією. Географічна близькість країн дає змогу активно співпрацювати в сфері безпеки, туризму (особливо країнам які мають вихід до Адріатичного моря) та культури.

Зовнішня політика Республіки Хорватія щодо Балканських країн націлена на інтенсивний діалог та посилення співпраці в політичній, торговельно-економічній, безпековій та культурній сферах. Це пояснюється історичною близькістю країн, оскільки всі вони були в складі Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія. Хорватія підтримує Боснію і Герцеговину, Чорногорію, Сербію, Північну Македонію та Косово на євроінтеграційному шляху й виступає за деескалацію напруженості між Сербією та Косово. Зважаючи на

спільне минуле, важливим питанням двосторонніх відносин виступає захист прав національних меншин в країнах регіону.

Двосторонні відносини Хорватії з провідними глобальними акторами (США, Китай, Росія) на сучасному етапі активно розвиваються й основними сферами співпраці виступають торговельно-економічна, інвестиційна та безпекова. США та Хорватія як члени НАТО об'єднують свої зусилля для вирішення регіональних і глобальних проблем, зокрема беруть участь в спеціальних операціях Північноатлантичного Альянсу. Китай традиційно є найбільшим інвестором у Хорватії, торгівля між країнами щороку лише збільшується. Відносини Хорватії з Росією наразі перебувають в стагнації, сприченою російсько-українською війною 2022 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. Європол закрит один із найнебезпечніших у світі сайтів, *LB.ua*. 2018. URL: https://lb.ua/world/2018/04/26/396347_evropol_zakril_samih_opasnih.html. (дата звернення: 30.10.2022)
2. Європол затримав близько 40 перевізників нелегалів, *ЕСПРЕСО ТВ*. 2016. URL: https://espreso.tv/news/2016/06/29/yevropol_zatrymav_blyzko_40_pereviznykiv_nel_egaliv. (дата звернення: 30.10.2022)
3. Министерство иностранных дел Российской Федерации. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjLv-fEnOD7AhWXgP0HHZgpCWMQFnoECAwQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.mid.ru%2F&usg=AOvVaw0EnbnF5BxYQpO55pni4zks>. (дата звернення 11.10.2022)
4. Bosnia-Herzegovina external relations breafing: The cornerstone of relations between Croatia and Bosnia and Herzegovina: Bosnia and Herzegovina Coasts, 2021. URL: <https://china-cee.eu/2021/04/06/bosnia-herzegovina-external-relations-briefing-the-cornerstone-of-relations-between-croatia-and-bosnia-and-herzegovina-bosnia-and-herzegovinas-croats/>. (дата звернення:20.11.2022)
5. China-Croatia relations/Economy and trade, Embassy of the people's Republic of China in the Republic of Croatia, 2020. URL: <http://hr.china-embassy.gov.cn/eng/zkgx/jmh/>. (дата звернення: 20.10.2022).
6. Chinese Ambassador to Croatia, H. E. Mr. Qi Qianjin Accepted an Exclusive Interview with the «Voice of People's Diplomacy». 2022. June 10. URL: http://hr.china-embassy.gov.cn/eng/dssghd/202206/t20220610_10701816.htm (дата звернення: 20.10.2022).
7. Chinese PM arrives in Zagreb to strengthen modern Silk Road. Press Release. Croatian Government. 2019. April 9.

URL: <https://vlada.gov.hr/news/chinese-pm-arrives-in-zagreb-to-strengthen-modern-silk-road/25707> (дата звернення: 20.10.2022).

8. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Country Report Croatia 2020. 2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1584545612721&uri=CELEX%3A52020SC0510> (дата звернення: 30.10.2022)

9. Common Position of 17 May 1999 adopted by the Council on the basis of Article 15 of the Treaty on the European Union, concerning a Stability Pact for South-Eastern Europe. Document 1999/345/CFSP, 1999. URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999E0345:EN:HTML>. (дата звернення: 10.10.2022)

10. Common principles for future contractual relations with certain countries in South-Eastern Europe: Report from the Commission to the Council and the European Parliament (COM(96) 476 final) / The Commission of the European Communities. EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51996DC0476&qid=1537010930832&from=EN> (дата звернення: 20.10.2022).

11. Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process: 3132nd General Affairs Council meeting (Brussels, 5 December 2011) / The Council of the European Union. European Council/Council of the European Union. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/126577.pdf (дата звернення: 20.10.2022)

12. Croatia direct investment abroad: ow Montenegro, 2022. URL: <https://www.ceicdata.com/en/croatia/direct-investment-abroad-bpm6-by-country/direct-investment-abroad-ow-montenegro>. (дата звернення: 18.11.2022)

13. Croatia looks to intensify relations with Kosovo. Government of the Republic of Croatia. News. 15.11.2021. URL: <https://vlada.gov.hr/news/croatia-looks-to-intensify-relations-with-kosovo/33383> (дата звернення: 16.09.2022).

14. Croatia overview. Trade and economy. An official website of the European Union. 2018. URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/croatia_en#trade-and-economy. (дата звернення: 30.10.2022)

15. Croatia, Italy sign agreement on exclusive economic zone demarcation, 2022. URL: <https://n1info.hr/english/news/croatia-italy-sign-agreement-on-exclusive-economic-zone-demarcation/>. (дата звернення: 18.11.2022)

16. Croatia, Slovenia two friendly countries; close cooperation to continue, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/press-22794/croatia-slovenia-two-friendly-countries-close-cooperation-to-continue/248220>. (дата звернення: 18.11.2022)

17. Croatia. EU. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/croatia_en. (дата звернення: 15.10.2022)

18. Croatia: IPA Regional Development Programmes, 2011. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/ipa/croatia/. (дата звернення: 30.10.2022)

19. Croatia's PM: Croatia to Join Schengen Zone by Second Half of 2024, Shengenvisa.info news, 2021. URL: <https://www.schengenvisa.info.com/news/croatias-pm-croatia-to-join-schengen-zone-by-second-half-of-2024/>. (дата звернення: 15.10.2022)

20. Croatian bureau of Statistics, URL: <https://dzs.gov.hr/>. (дата звернення: 11.10.2022)

21. Croatian PM A. Plenkovic on an official visit to BiH on Monday, December 13, *Fena News*. 2021. URL: <https://www.fena.news/upcoming-events/croatian-pm-plenkovic-on-an-official-visit-to-bih-on-monday-december-13/>. (дата звернення: 20.11.2022)

22. CROATIAN POLICE ARREST AND DISMANTLE ORGANISED CRIME GROUP IN LARGE INTERNATIONAL INVESTIGATION, EUROPOL, 2019. URL: [HTTPS://WWW.EUROPOL.EUROPA.EU/NEWSROOM/NEWS/CROATIAN-](https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/croatian-)

POLICE-ARREST-AND-DISMANTLE-ORGANISED-CRIME-GROUP-IN-LARGE-INTERNATIONAL-INVESTIGATION. (дата звернення: 30.10.2022)

23. Culture Cooperation Accord Planned with Croatia, The Slovenia Times. 2015.URL: <https://sloveniatimes.com/culture-cooperation-accord-planned-with-croatia/> . (дата звернення:18.11.2022)

24. Datumi priznanja i uspostave diplomatskih odnosa. URL: <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/bilateralni-odnosi/datumi-priznanja-i-uspostave-diplomatskih-odnosa/21904> (дата звернення: 16.09.2022).

25. Diplomatic Mission to Montenegro and visa regime for citizens of Montenegro, Government of Montenegro. 2021. URL: <https://www.gov.me/en/diplomatic-missions/diplomatic-missions-to-montenegro/croatia>. (дата звернення:20.11.2022)

26. Diplomatic spat erupts between Balkan rivals Serbia, Croatia, 2022. URL: <https://www.voanews.com/amp/diplomatic-spat-erupts-between-balkan-rivals-serbia-croatia/6662540.html>. (дата звернення: 20.10.2022)

27. Eurostat. An official website of European Union. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>. (дата звернення 11.10.2022)

28. Education Exchange. Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Croatia. 2020. September 3. URL: <http://hr.chineseembassy.org/eng/zkgx/jyjl/> (дата звернення: 20.10.2022).

29. Embassies of the Republic of Croatia in the world. MVEP. URL: <https://mvep.gov.hr/embassies-and-consulates/embassies-of-the-republic-of-croatia-in-the-world/244601?country=118> (дата звернення: 20.10.2022).

30. EU spending and revenue. Interactive chart showing the EU spending and revenue for the 2014-2020 period by year and by country. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2014-2020/spending-and-revenue_en (дата звернення 30.10.2022)

31. Eurostat. Trade in goods by top 5 partners, *Croatia*. Eurostat, 2018. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/WDN-20190320-1> (дата звернення: 17.11.2022)

32. FM Grlic Radman visits Germany, Ministry of Foreign and European Affairs, Republic of Croatia, 2019. URL: <https://mvep.gov.hr/press-22794/fm-grlic-radman-visits-germany/196369>. (дата звернення: 17.11.2022)
33. German Federal Foreign Office. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en>. (дата звернення 11.10.2022)
34. Germany and Croatia: bilateral relations, Federal Foreign Office, Germany, 2022. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/kroatien-node/croatia/228804>. (дата звернення: 17.11.2022)
35. Government of Montenegro. URL: <https://www.gov.me/en/mvp>. (дата звернення 11.10.2022)
36. GROWING TOGETHER: EU SUPPORT TO CROATIA SINCE 2013. European Commission report. 2020. URL: http://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_growing-together_hr_en.pdf. (дата звернення: 30.10.2022)
37. Hrvatsko NE Americi, zauzet ćemo stav kao Italija i nećemo potpisati izjavu protiv Kine! Zagreb će zauzeti isti stav kao i Rim koji je poručio da će biti na oprezu kad bude razvijao 5G tehnologiju. Jutarnji list. 2020-10-02. URL: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/hrvatsko-ne-americi-zauzet-ceso-stav-kao-italija-i-necemo-potpisati-izjavu-protiv-kine-15022524> (дата звернення: 20.10.2022).
38. Human Rights Watch. Broken Promises: Impediments to Refugee Return to Croatia, September 3, 2003. URL: <http://www.hrw.org/reports/2003/croatia0903/>. (дата звернення: 09.10.2022)
39. Informal Meeting of EU Defence Policy Directors, Croatian Presidency of the Council of EU – EU2020 HR, 2020. URL: <https://eu2020.hr/Events/Event?id=123>. (дата звернення: 15.10.2022)
40. Interreg Italy-Croatia, European Regional Development Fund, 2020. URL: <https://interreg.eu/programme/interreg-italy-croatia/>. (дата звернення: 18.11.2022)

41. Italian Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.esteri.it/en/>. (дата звернення 11.10.2022)

42. Italy-Croatia-Slovenia trilateral meeting, *Press rerease*, Italian Government, 2013. URL: https://www.esteri.it/en/sala_stampa/archivionotizie/comunicati/2013/11/20131122_dassu_italia_croazia/. (дата звернення: 18.11.2022)

43. Je li neriješeno pitanje južne granice s Crnom Gorom prepreka za ulazak Republike Hrvatske u schengenski prostor? *Informator*, 2022. URL: <https://informator.hr/strucni-clanci/je-li-nerijeseno-pitanje-juzne-granice-s-crnogorom-prepreka-za-ulazak-republike-hrvatske-u-schengenski-prostor#footnote-2807-1> (дата звернення: 16.11.2022).

44. Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization, 2016. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm. (дата звернення: 30.10.2022)

45. Joint Declaration on EU-NATO Cooperation, North Atlantic Treaty Organization official website, 2018. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156626.htm?selectedLocale=en. (дата звернення: 30.10.2022)

46. List of European countries by GDP. International Monetary Fund World Economic Outlook. URL: <https://statisticstimes.com/economy/european-countries-by-gdp.php> (дата звернення: 30.10.2022)

47. Milanovic says Three Seas Initiative unnecessary, potentially harmful. N1. 2020-10-19. URL: <https://n1info.hr/english/news/a565888-milanovic-says-three-seas-initiative-unnecessary-potentially-harmful/> (дата звернення: 20.10.2022).

48. Ministry of Foreign Affairs of Bosnia and Herzegovina. URL: https://www.vijeceministara.gov.ba/ministarstva/inostrani_poslovi/default.aspx?id=112&langTag=en-US. (дата звернення 11.10.2022)

49. Ministry of Foreign Affairs of Republic of North Macedonia. URL: <https://mfa.gov.mk/en>. (дата звернення 11.10.2022)

50. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/. (дата звернення 11.10.2022)

51. Ministry of Foreign Affairs Republic of Slovenia. URL: <https://www.gov.si/en/state-authorities/ministries/ministry-of-foreign-affairs/>. (дата звернення 11.10.2022)

52. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Montenegro, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=236>. (дата звернення: 20.10.2022)

53. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=53>. (дата звернення: 20.10.2022)

54. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, United States of America, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=4>. (дата звернення: 20.10.2022)

55. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Germany, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=100>. (дата звернення: 20.10.2022)

56. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Italy, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=53>. (дата звернення: 20.10.2022)

57. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Slovenia, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=120>. (дата звернення: 20.10.2022)

58. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, The United States of America, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=118/>. (дата звернення: 20.10.2022)

59. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, China, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=66>. (дата звернення: 20.10.2022)

60. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, The Russian Federation, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=111>. (дата звернення: 20.10.2022)

61. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Bosnia and Herzegovina, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=17>. (дата звернення: 20.10.2022)

62. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Montenegro, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=236>. (дата звернення: 20.10.2022)

63. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, North Macedonia, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=82>. (дата звернення: 20.10.2022)

64. Ministry of Foreign and European Affairs. Republic of Croatia. Overview of Bilateral Treaties of The Republic of Croatia by Country, Kosovo, 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801?country=239>. (дата звернення: 20.10.2022)

65. O potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica: Zakon Republike Hrvatske od 5. prosinca 2001. 2001. Hrvatski Sabor. Narodne Novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2001_12_14_132.html (дата звернення: 20.10.2022).

66. Official website of European Union. URL: <https://europa.eu/>. (дата звернення 11.10.2022)

67. Official website of the Government of the Republic of Kosovo. URL: <https://mfa-ks.net/>. (дата звернення 11.10.2022)

68. On the Stabilisation and Association process for countries of South-Eastern Europe: Communication from the Commission to the Council and the European Parliament / The Commission of the European Communities. EUR-lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51999DC0235&from=EN> (дата звернення: 20.10.2022).

69. Opće informacije o programu Phare, STRATEGIJA.HR. URL: <http://www.strategija.hr/Default.aspx?sec=35>. (дата звернення: 30.10.2022)

70. Police in Bosnia, Croatia arrest migrant traffickers with Europol's support, EUROPOL, 2020. URL: <https://www.europol.europa.eu/media->

press/newsroom/news/8-arrested-for-smuggling-migrants-bosnia-and-herzegovina-to-eu-croatia. (дата звернення: 30.10.2022)

71. Potpisan ugovor sa Kinezima o izgradnji Pelješkog mosta. Radio Slobodna Evropa, April 23, 2018. URL: <https://www.slobodnaevropa.org/a/29186868.html> (дата звернення: 20.10.2022).

72. Povjerenik Samecki potiče Hrvatsku da investicije EU-a koristi kao odskočnu dasku za gospodarski rast. URL: <http://www.delhrv.ec.europa.eu/?lang=hr&content=2262>. (дата звернення: 30.10.2022)

73. Program CARDS, 2000-2006. URL: <http://www.strategija.hr/Default.aspx?sec=38>. (дата звернення: 30.10.2022)

74. Program SAPARD. URL: <http://www.strategija.hr/Default.aspx?sec=37>. (дата звернення: 30.10.2022)

75. Program vlade Republike Hrvatske 2020-2024. URL: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Dokumenti%20Vlada/Program%20Vlade%20Republike%20Hrvatske%20za%20mandat%202020.%20-%202024..pdf> (дата звернення: 16.09.2022).

76. Programme of the Croatian Presidency of the Council of the European Union, Vlada Republike Hrvatska, 2020. URL: https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2019/12%20prosinac/31%20prosinca/web_FINAL_PROGRAMME_EN_FINAL.pdf. (дата звернення: 15.10.2022)

77. Provedbeni program ministarstva vanjskih i Europskih poslova za razdoblje 2021. – 2024. godine. Zagreb. 2021. URL: <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/2021/211901-Provedbeni-program-MVEP--2021-2024.pdf> (дата звернення: 16.09.2022).

78. Regional Approach to the countries of South-Eastern Europe: Compliance with the conditions in the Council Conclusions of 29 April 1997. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51998DC0618&from=EN>. (дата звернення: 09.10.2022)

79. Republic of Croatia. Ministry of Foreign and European Affairs. Overview of Bilateral Treaties of the Republic of Croatia by country. URL: <https://mvep.gov.hr/foreign-policy/bilateral-relations/overview-of-bilateral-treaties-of-the-republic-of-croatia-by-country/22801>. (дата звернення: 20.10.2022)

80. Republic of Serbia. Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.mfa.gov.rs/en/foreign-policy/bilateral-cooperation/croatia>. (дата звернення: 17.11.2022)

81. Robna razmjena republike hrvatske s inozemstvom u 2021. URL: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29548> (дата звернення: 30.10.2022)

82. Russia Says Disappointed with Croatia's Hostile Behaviour. total-croatia-news.com. 2022. 26 May. URL: <https://www.total-croatia-news.com/politics/63135-russia-says-disappointed-with-croatia-s-hostile-behaviour> (дата звернення: 20.10.2022).

83. Russia sees Croatia as a respected European partner, Euractiv. 2022. URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/russia-sees-croatia-as-a-respected-european-partner/. (дата звернення: 20.11.2022).

84. Santa Maria da Feira European Council – 19 and 20 June 2000, Conclusions of the Presidency 2000 / The European Council. European Parliament. 2000. URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm (дата звернення: 20.10.2022).

85. Serbia announced indictment against Croatian four high-ranking war pilots in a case of bombing civilians in operation Storm, 2022. URL: <https://china-see.eu/2022/08/09/croatia-external-relations-briefing-serbia-announces-indictment-against-croatian-four-high-ranking-war-pilots-in-the-case-of-bombing-civilians-in-operation-storm/>. (дата звернення: 20.10.2022)

86. Serbia Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.mfa.gov.rs/en> . (дата звернення 11.10.2022)

87. The observatory of economic complexity official website. URL: <https://oec.world/>. (дата звернення 11.10.2022)

88. Signed an agreement for the construction of wastewater treatment plant in the Delta area, City of Rijeka, 2021. URL: <https://www.rijeka.hr/en/signed-agreement-construction-wastewater-treatment-plant-delta-area/>. (дата звернення: 25.11.2022).

89. The Declaration of the Zagreb Summit. European Council/Council of the European Union. URL: https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/er/Declang4.doc.html (дата звернення: 20.10.2022).

90. The Economic Forum Croatia – North Macedonia, 26.09.2022. URL: <https://www.diplomacyandcommerce.hr/the-economic-forum-croatia-north-macedonia/>. (дата звернення: 17.11.2022)

91. The observatory of economic complexity, Bosnia and Herzegovina/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/bih/partner/hrv> (дата звернення: 18.11.2022)

92. The observatory of economic complexity, China/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/hrv/partner/chn>. (дата звернення: 18.11.2022)

93. The observatory of economic complexity, Germany/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/deu/partner/hrv>. (дата звернення: 17.11.2022)

94. The observatory of economic complexity, Italy/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/ita/partner/hrv>. (дата звернення: 18.11.2022)

95. The observatory of economic complexity, Montenegro/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/mne/partner/hrv>. (дата звернення: 18.11.2022)

96. The observatory of economic complexity, North Macedonia/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/mkd/partner/hrv>. (дата звернення: 17.11.2022)

97. The observatory of economic complexity, Serbia/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/srb/partner/hrv>. (дата звернення: 17.11.2022)
98. The observatory of economic complexity, Slovenia/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/svn/partner/hrv?dynamicBilateralTradeSelector=year2000>. (дата звернення: 18.11.2022)
99. The observatory of economic complexity, the Russia/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/hrv/partner/rus>. (дата звернення: 18.11.2022)
100. The observatory of economic complexity, USA/Croatia, 2021. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/usa/partner/hrv>. (дата звернення: 18.11.2022)
101. The observatory of economic complexity. *Croatia*. 2019. URL: <https://oec.world/en/profile/country/hrv#top> (дата звернення: 30.10.2022)
102. Trenutni problemi u političkim odnosima Bosne i Hercegovine i Hrvatske. H. Ljevo. 2019, Februar. URL: <https://eu-monitoring.ba/trenutni-problemi-u-politickim-odnosima-bosne-i-hercegovine-i-hrvatske/> (дата звернення: 09.10.2022)\
103. Trenutni problemi u političkim odnosima Bosne i Hercegovine i Hrvatske. H. Ljevo. 2019, Februar. URL: <https://eu-monitoring.ba/trenutni-problemi-u-politickim-odnosima-bosne-i-hercegovine-i-hrvatske/> (дата звернення: 16.09.2022).
104. U. S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/>. (дата звернення 11.10.2022)
105. U.S. EMBASSY IN CROATIA. URL: <https://hr.usembassy.gov/> (дата звернення: 20.10.2022).
106. U.S. Officials warns Croatia to be careful when choosing 5G network equipment, *Total Croatia News*. 2020. URL: <https://www.total-croatia-news.com/politics/41047-5g-network>. (дата звернення: 20.10.2022).

107. U.S. Relations With Croatia. Bilateral Relations Fact Sheet. Bureau Of European And Eurasian Affairs. JULY 30, 2021. URL: <https://www.state.gov/u-s-bilateral-relations-fact-sheets-bureau-of-european-and-eurasian-affairs/> (дата звернення: 20.10.2022).

108. U.S.-Croatia Joint Statement. Media note. Office of the spokesperson. 2022. March 17. URL: <https://www.state.gov/u-s-croatia-joint-statement/> (дата звернення: 20.10.2022).

109. US, Adriatic Charter military leaders reinforce charter commitment during conference, *U.S. European Command*. 2022. URL: <https://www.eucom.mil/pressrelease/42209/us-adriatic-charter-military-leaders-reinforce-charter-commitments-during-conference>. (дата звернення: 18.11.2022)

110. Vlada Rerublike Hrvatske. URL: <https://vlada.gov.hr/en>. (дата звернення 11.10.2022)

111. We support the opening of accession negotiations between Northern Macedonia and the EU as soon as possible. Republic of Croatia Ministry of Foreign and European Affairs. 2022. URL: <https://mvep.gov.hr/press-22794/we-support-the-opening-of-accession-negotiations-between-northern-macedonia-and-the-eu-as-soon-as-possible/248107>. (дата звернення: 17.11.2022)

112. Zagreb Summit 24 November 2000 Final Declaration, 2000. URL: <https://www.esiweb.org/pdf/bridges/bosnia/ZagrebSummit24Nov2000.pdf>. (дата звернення: 09.10.2022)

Література:

113. Боровець І. Особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, 2015. Вип. 24. С. 218-303. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mzu_2015_24_20.pdf. (дата звернення: 09.10.2022)

114. Ворчакова А. Зовнішня політика Республіки Хорватія на сучасному етапі. 2021. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1904> (дата звернення: 09.10.2022)
115. Демещук А. Відносини Республіки Хорватія з країнами ЄС (1992-1999 рр.). *Європейські історичні студії*. 2019. URL: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/vidnosyny-respubliky-horvatiya-z-krayinamy-yes-1992-1999-rr/>. (дата звернення: 17.11.2022)
116. Князев Ю. Хорватия после вступления в Евросоюз. *Свободная мысль*. 2018. URL: <http://svom.info/entry/745-horvatiya-posle-vstupleniya-v-evrosoyuz/> (дата звернення: 30.10.2022)
117. Blažević I. Croatia External Relations briefing: Croatian-Russian Relations. *Weekly Briefing*, 2018. Vol. 11, No. 4 (HR). URL: <https://china-see.eu/2018/11/19/croatia-external-relations-briefing-croatian-russian-relations/> (дата звернення: 20.10.2022).
118. Bradbury P. Croatian Diaspora: Emigration History, Locations, Homeland. *Total-Croatia*. 2021. March 3. URL: <https://www.total-croatia.com/croatian-diaspora/> (дата звернення: 20.10.2022).
119. Cengic I. Europe: Police Cracks a Migrant Smuggling Gang, Organized crime and corruption reporting project. 2019. URL: <https://www.occrp.org/ru/daily/10961-europe-police-cracks-a-migrant-smuggling-gang>. (дата звернення: 30.10.2022)
120. Dimitrijevic B. Bitka za Trst (1945-1954). *Despot Infinitus*, Zagreb. 2014.
121. Fabrio B. Hrvatska gubi 750 milijuna eura. *Globus*. Europarpress holding. 2008. S. 15 – 17.
122. Jelincic A. Cross-border cultural relations of Croatia and Serbia: Milk and Honey of money is involved. *Journal of regional security*, *Online first*. 2021. P. 12.
123. Lukić R. Hrvatska od osamostalenja. Rat, politika, društvo, vanjski odnosi. Zagreb. Golden marketing-Tehnička knjga, 2013. P.473.

124. Milekic S. Croatia and Kosovo sign Partnersheep Agreement. *BalkanInsight*. 2015. URL: <https://balkaninsight.com/2015/04/09/croatia-and-kosovo-sign-european-partnership-agreement/>. (дата звернення: 20.10.2022)
125. Ott K. The Crisis in South East Europe – the Case of Croatia. South East Europe after the Economic Crisis: a New Dawn or Back to Business as Usual London: London School of Economics and Political Science: LSE European Institute, 2010.
126. Pavlic V. Croatia invests over 1 billion euro in Bosnia and Herzegovina to Date. *Total Croatia News*. 2019. URL: <https://www.total-croatia-news.com/business/38419-bosnia-and-herzegovina>. (дата звернення: 16.09.2022)
127. Šabić S. Chinese Influence in Croatia. 17+1Chinahybrid threatsregional security. *CEPA*. 2022. August 12. URL: https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-croatia/#footnote_0_1747 (дата звернення: 20.10.2022).
128. Samardzija V. Croatia: Political Evolution and Relations with the EU. 2010. URL: <https://www.iemed.org/publication/croatia-political-evolution-and-relations-with-the-eu/>. (дата звернення: 09.10.2022)
129. Saravanja G. Croatia and Slovenia: Two natural allies. 2019. URL: <https://imelum.com/croatia-slovenia-two-natural-allies/>. (дата звернення: 18.11.2022)
130. Simsek A. Germany urges dialogue to solve Slovenia-Croatia row. *AA News Broadcasting System*. 2018. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/germany-urges-dialogue-to-solve-slovenia-croatia-row/1280187>. (дата звернення: 17.11.2022)
131. Sošić M. Croatian Strategy of EU Integration 2000-2007. A Comparative Stu *Politička misao*, Vol. XLIV, (2007.), No. 5, pp. 91-117. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/41773>. (дата звернення: 09.10.2022)
132. Stojanovic D. Biden meets Balkan leaders at summit on refugees, threats. *US News*. 2015-11-25. URL: <https://www.usnews.com/news/business/articles/2015/11/25/biden-meets-southeast-europe-leaders-about-surge-of-migrants> (дата звернення: 20.10.2022).

133. Taylor A. War with Russia and what it means for the Western Balkans. *Euractiv*. 2022. 25 FEB. URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/war-with-russia-and-what-it-means-for-the-western-balkans/ (дата звернення: 20.10.2022).

134. Vladislavljjevic A. Merkel, Plenkovic Discuss Germany-Croatia “Action Plan”. *BalkanInsight*. 2018. URL: <https://balkaninsight.com/2018/08/28/croatian-pm-talks-with-german-chancellor-about-future-of-croatia-western-balkan-08-28-2018/>. (дата звернення: 17.11.2022)

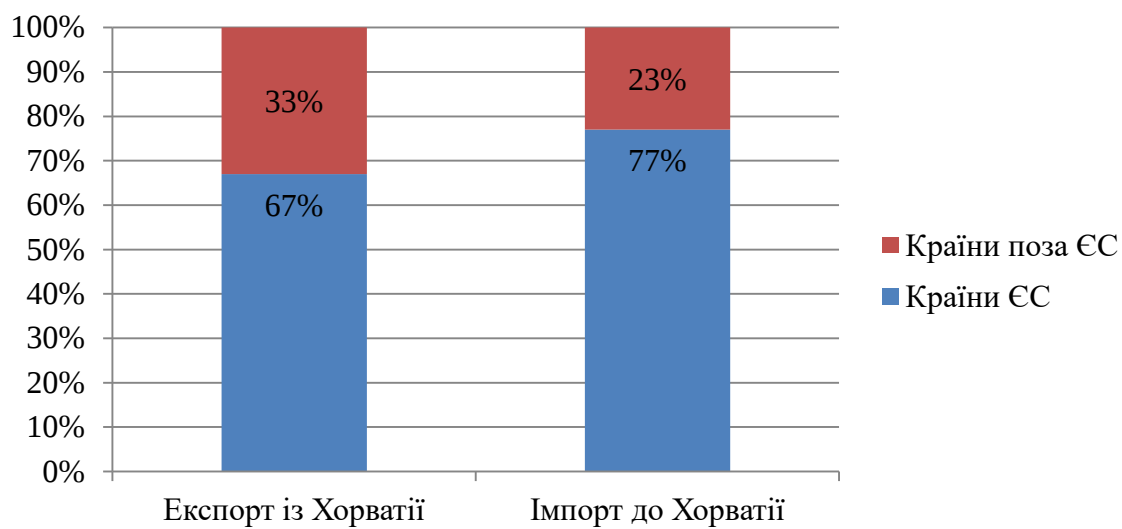
135. Vukadinovich R. Croatian Foreign Policy: From State Building to Regional Power. *Politika misao*, Vol. XXXIII. 1996. №5. pp. 148—165.

ДОДАТКИ

Додаток 1

01-06-2000	• Європейська рада заявляє, що всі країни ПДП є «потенційними кандидатами» на членство в ЄС
29-10-2001	• Підписано Угоду про стабілізацію та асоціацію
21-02-2003	• Хорватія подає заявку на членство в ЄС.
01-04-2004	• Комісія схвалила заявку Хорватії на членство в ЄС.
01-06-2004	• Рада підтверджує Хорватію як країну-кандидата
01-12-2004	• Рада призначає 17 березня 2005 року як дату початку переговорів за умови повної співпраці з Міжнародним кримінальним трибуналом для колишньої Югославії
01-02-2005	• Угода про стабілізацію та асоціацію (SAA) вступає в силу
16-03-2005	• ЄС відкладає початок переговорів про вступ, але приймає рамки переговорів.
16-03-2005	• ЄС відкладає початок переговорів про вступ, але приймає рамки переговорів.
20-10-2005	• Розпочинається етап «скринінгу» переговорів про вступ
12-06-2006	• 1-й розділ переговорів про вступ – наука та дослідження – офіційно відкрито та тимчасово закрито на конференції на рівні міністрів
30-06-2011	• Закрито останню з 35 глав переговорів
12-10-2011	• Комісія видає позитивний висновок щодо вступу Хорватії до ЄС і приймає останній звіт про прогрес
06-12-2011	• Рада ухвалила рішення про прийняття Хорватії
09-12-2011	• ЄС і Хорватія підписали договір про приєднання
22-01-2012	• 66% виборців на референдумі хочуть приєднатися до Євросоюзу
01-07-2013	• Хорватія приєднується до ЄС

Частка ЄС у зовнішній торгівлі Хорватії у 2020 р.

Додаток 3

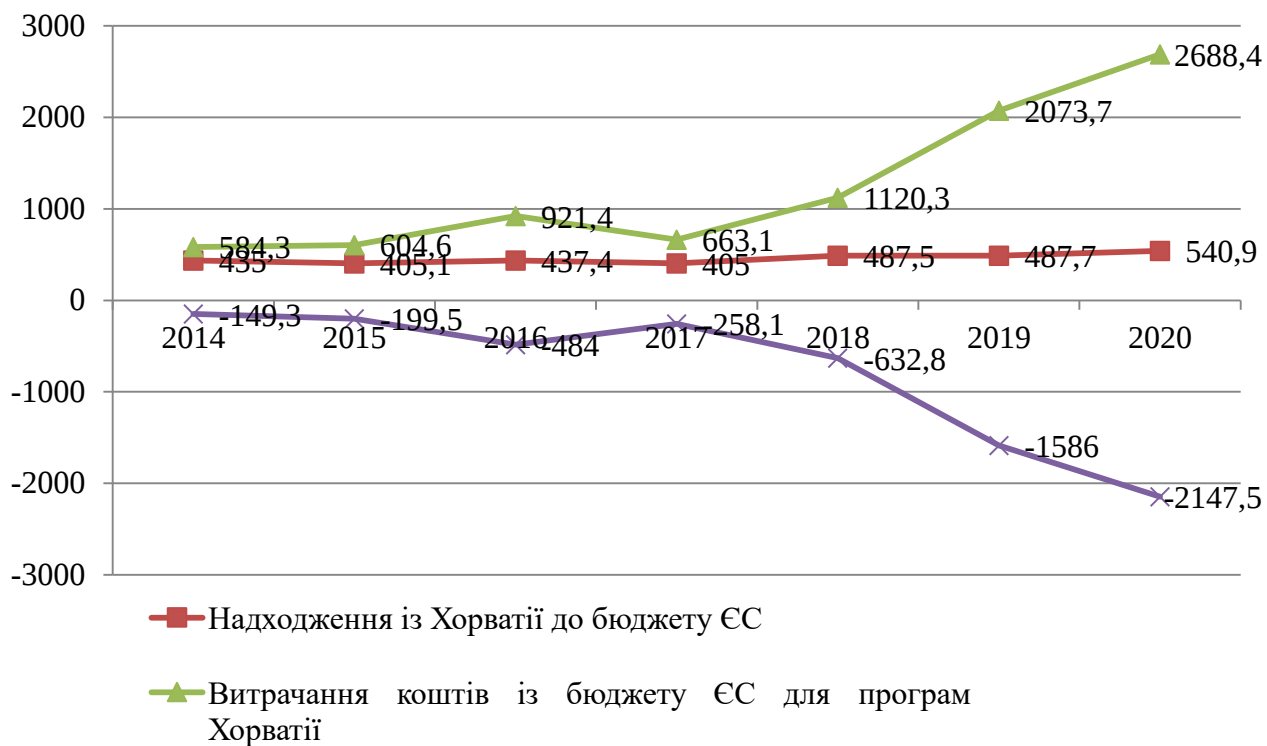
Витрати та доходи ЄС по Хорватії за 2014-2020 роки, млн. євро

Рік	Надходження із Хорватії до бюджету ЄС	Витрачання коштів із бюджету ЄС для програм Хорватії	Сальдо розрахунків Хорватії за бюджетом ЄС
2014	435	584,3	-149,3
2015	405,1	604,6	-199,5
2016	437,4	921,4	-484
2017	405	663,1	-258,1
2018	487,5	1120,3	-632,8
2019	487,7	2073,7	-1586
2020	540,9	2688,4	-2147,5
Разом	3198,6	8655,8	-5457,2

Додаток 4

Динаміка внесків та надходжень Хорватії до бюджету ЄС за 2014-2020

роки, млн. євро

Додаток 5

Обсяги товарообороту Хорватії із ключовими партнерами Центрально-Східної Європи у 2020-2021 роки, тис. хорватських кун

Країна	Експорт			Імпорт			Торговий оборот у 2021 році	Частка у торговому обороті 2021 року
	2020	2021	Приріст 2021 до 2020	2020	2021	Приріст 2021 до 2020		
Боснія і Герцеговина	9599993	12241202	27,5	5039425	7336367	45,6	19577569	5,46
Чорногорія	1285963	1748171	35,9	31619	41209	30,3	1789380	0,50
Косово	751228	849033	13,0	29468	49126	66,7	898159	0,25
Північна Македонія	1039893	1091556	05,0	624321	763922	22,4	1855478	0,52
Сербія	5245760	6793679	29,5	4425954	6025788	36,1	12819467	3,58

Джерело: складено автором на основі¹⁸⁹.

¹⁸⁹ Robna razmjena republike hrvatske s inozemstvom u 2021. URL: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29548> (дата звернення: 16.09.2022).

Додаток 6

Дати визнання та встановлення дипломатичних відносин із ключовими
партнерами Центрально-Східної Європи

п/п	Країна	Дата визнання Хорватії	Дата встановлення дипломатичних відносин
	Боснія і Герцеговина	24.1.1992.	21.7.1992.
	Чорногорія	12.6.2006.	7.7.2006.
	Косово	19.3.2008.	30.6.2008.
	Північна Македонія	12.2.1992.	30.3.1992.
	Сербія	23.8.1996.	9.9.1996.

Джерело: складено автором на основі ¹⁹⁰

¹⁹⁰ Datumi priznanja i uspostave diplomatskih odnosa. URL: <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/bilateralni-odnosi/datumi-priznanja-i-uspostave-diplomatskih-odnosa/21904> (дата звернення: 16.09.2022).